ARAYIŞ

3 EKİM 1981. SAYI 33 HAFTALIK DERGİ. 30 TL

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜMÜZ MAHKUM OLDU

EGE'DE ULUSAL BİR POLİTİKA

KONUT KİMLER İÇİN SORUN

OKURLARIN GÖRÜŞÜ

SOKAĞA ATILIYORUZ

Bursa'nın Gazlakdemir mahallesi sakinleri adına yazıyorum. Eğer bu sesimize kulak verir, bizlere yardımcı olursanız çok mutlu olacağız.

Mahallemiz 160 hane civarındadır. Hepimiz sokağa atılıyoruz. Olay şöyle gelişiyor. Kültürpark sınırları içine alınıyoruz, oturduğumuz yerleri istimlak ediyorlar. Birkaç yüzme havuzu yapacaklarmış. Hem de, 1972 senesinde beyan olunan fiyatlar üzerinden.

Örneğin, benim evim 4 oda, bir bahçe, bir salon, banyo vs. dir. Bu evime biçilen değer ne yazık ki 35 bin TL. Yani 100 Kg. et veya 350 tane deterjan parası. Yine benim ev böyle. 20 bin TL'ye bile yıkılacak evler var.

Bu konuda Devlet Başkanı Orgeneral Evren ile buluşmak, görüşmek istedik. Bunu başaramadık. Şimdi sesimizi basın aracılığıyla duyurmak istiyoruz.

Sorunumuzun çözümüne ilgi gösterileceği inancıyla saygılar.

MAHALLE
Sakinlerinden biri

ÖNERİLER

ARAYIŞ tarihi bir görev yapıyor. Bu konuda daha ileri adımlar atabilmesi için şu önerilerde bulunuyorum.

— Okuyucu mektuplarına bir değil iki sayfa ayırınız.

- Dergiyi mutlaka gazete ilanları ile bir daha tanıtınız.

-- 48 sayfaya çıkarken yaygın propaganda yapınız.

-- Basından özetler yapınız.

Aziz DURAKOĞLU
Yenice-ADANA

ARAYIŞ'IN NOTU

Sayın okurumuz, önerileriniz ve ilginiz için teşekkürler. İçinde bulunduğumuz koşulları yeniden değerlendirerek önerilerinizin bir kısmını gerçekleştirebileceğimizi umuyoruz.

Saygılarımızla.

HALKIN MÜŞTEREK SESİ...

Konu basın olunca içimi bir kurt kemirir. Düşünürüm.

Hep duyarız. "Basın halkın müşterek sesidir" diye.

Nerdeee

Halkın müşterek sesi denen basın uzanmaz halkına, uzanamaz.

Atatürk "Bu milletin efendisi köylüdür" derken elbetteki halkın müşterek sesi olan basına da bu tesbite uygun davranmak düşer. Ama böyle olmamıştır.

İşte Arayış bir istisnadır. Bir boşluğu doldurmak yolundadır. Bu boşluğu doldurması çok güçlü bir desteği de beraberinde getirecektir. Bu destek öyle bir destektir ki, gerektiğinde köylünün harmanındaki buğdayı, ambarındaki mısırı olacaktır.

Ama bilinmeliki bu destek kolay, kısa zamanda zorlanmadan sağlanmaz. Arayış yorulmadan bu desteği arkasında bulamaz. Ama bir de hakeder ve o desteği arkasında bulursa işte o zaman "Arayış mücadelesinde başarılı oldu" demeye hak kazanırsınız.

Engin ŞENOL
AKYAZI/SAKARYA

DİLEĞİM GÜZEL GÜNLER

Ben lise öğrencisiyim. Bu sene mezun olursam ya bir işin, ya da yüksek öğrenimin dar kapısından geçmenin yollarını arıyacağım.

Ülkemizin güzel günlere ulaşması, insanlarımızın mutlu olması dileğimdir.

Arayış benim bu dileğimin mücadelesini verdiği için seviyorum, destekliyorum. Her hafta Arayış'ı bunun için okuyorum. İnanıyorum ki, nasıl silaha sarılıp zorbalıkla düşüncesini kabul ettirmeye kalkışmak yanlışsa, susup oturmak, ya da renkli gazetelerdeki artist hikayeleri ile avunmak da ayıptır.

Atatürk'çü genç, dünyayı ve ülkesini tanımak, halkını düşünmek zorundadır. Ben bunun için Arayış okuyorum.

Ama inanıyorum ki, sadece bir okuyucu olarak kalmakta yararlı ve yeterli değildir. Dostlara, arkadaşlara Arayış'ı tanıtmak bugün için önemli bir görevdir.

Arayış yaşamalıdır ve yaşayacaktır.

S.Ş.
SAMANDAĞ

NE İŞ YAPACAĞIZ?

İstanbul Belediyesi son günlerde bizlere karşı iyice acımasız oldu diyebilirim. Bizim güçlükle aldığımız bir seyyar arabayı elimizden alıp götürüyorlar. Arkadaşlarım ve kendi adıma soruyorum. Ne yapabiliriz? Ne iş tutabiliriz? Bize bir kolaylık gösterilemez mi?

Mehmet KIRBIYIK
(BOZKIR-KONYA)
İSTANBUL

BAZI YAYINLAR CEZAEVİNE SOKULMUYOR

Ben Yeşilova /Burdur Cezaevi'nde yakını olan biriyim. "ARAYIŞ"- 'YANKI" ve "CUMHURİYET" bu cezaevine sokulmuyor. İlgili taraf olmanız dolayısıyla bilgilerinize sunarım.

Saygılarımla

İsmi saklı
Yeşilova-BURDUR

ÖZERKLİK

Son haftalarda yüksek öğrenim yasa tasarısı üzerine çok şey söyleniyor, yazılıyor. Anlaşılan odur ki, hazırlanan tasarı yüksek öğrenimde sınırlı olan özgürlükleri daha da kısacaktır. Öğretim üyelerinin tepkisi açıktır.

Herşeyden önce "Bilimsel özerkliğe evet, idari özerkliğe hayır" mantığı da sakıncalıdır.

Yüksek öğrenimin sorunu, elindeki sınırlı özgürlüğü değildir. Her yönden daha geniş öğrenim olanakları yaratılması, ekonomik sıkıntılar içindeki ailelerin çocuklarına kolaylıklar sağlanması, kredi, barınma sorunu, sportif gereksinmelerinin karşılanması önem taşımaktadır. Bunlar gündemde duruyor. Yeni yasa bunlara çözüm getirecek midir? Soruna bir de bu yönüyle eğilmek gerekir.

İhsan KANYILMAZ
İSTANBUL

YENİ TANIŞTIM

"ARAYIŞ"ın adını bu zamana kadar duymamıştım. Bir arkadaşımın tavsiyesi üzerine aldım, okudum. Basının kendi kendine sansür uyguladığı günümüzde haklı ve yapıcı eleştirilerinizle ilgimi çektiniz. Başarılarınızın devamını dilerim.

Yüksel KİLİM
İZMİR

UZMAN JANDARMA ÇAVUŞLARI'NIN EMEKLİLİĞİ

2013 Sayılı kanunun 3'ncü maddesinin ek birinci maddesi (B) bendi ve 2363 sayılı kanunlarla tüm emekliler tahsil durumlarına bakılmaksızın her üç yılda bir derece ve her yıl bir kademe alırlar hükmüne rağmen bu bize uygulanmadı. Çünkü anılan yasanın ek birinci maddesi 926 sayılı Türk Silâhlı Kuvvetleri Personel Kanununa tabi olmayan personel deyimini kullanıyor. Bu nedenle biz kapsam dışı kalmışız.

Benim bilfiil 33 buçuk yıl, yıpranma zammı ile birlikte hesapladığımda ise toplam 38 sene hizmetim var. Buna rağmen 25 sene 9 ay üzerinden emekli edildim.

Geçmiş hizmetlerimin 10 senesini borçlanabildim. Borçlanma ile ilgili kanun 15 yıllık borçlanmayı kabul ettiği için ben geriye kalan 5 yılı da borçlanmak istedim. Ancak borçlanamadım. Bana sen emeklisin borçlanamazsın dediler. Yani her iki konuda da bir engel çıktı.

Emniyet, Gümrük, Orman bakım, Adalet ve mülki teşkilatlardan 1970 öncesi emekli olanlar tahsil durumlarına bakılmaksızın birinci derecenin son kademesine kadar yükseldikleri halde bizler neden 4'ncü derecenin son kademesinde bırakıldık. Bu sorunun çözümlenmesini diliyoruz.

Necmettin ÇABUK
Em. Uzman J. Çavuşu

ARAYIŞ
HAFTALIK DERGİ

Yazı İşleri Müdürü
O. NAHİT DURU

ARAYIŞ Yayıncılık ve Matbaacılık A.Ş. adına İMTİYAZ SAHİBİ
MEHMET ERDÜL

ADRES:
Reşit Galip Caddesi no. 94
Gaziosmanpaşa/ANKARA
Posta Kutusu: 75
Küçükesat/ANKARA
TELEFON:
28 44 74 – 26 00 56

PİKAJ ve MONTAJ: *ARA PRESS*
Teknik Servisi. Tel: 27 85 09
DİZGİ: ENLEM 80 18 60 71
BASILDIĞI YER: EM–AŞ
Emek Basın Yayın Reklâmcılık A.Ş.

İLAN KOŞULLARI
Dört renkli kapak 75 bin TL.
Kapak içleri tek renk 50 bin TL.
İç sayfalar renkli: 60 bin TL
Öteki sayfalar tek renk 40 bın TL.
Sütun santimi 800 TL.

ESKİ SAYILAR İÇİN 60 TL. POSTA PULU GÖNDERİLMELİDİR.

SAYI:33 FIYATI:30 TL.
3 EKIM 1981

ABONE KOŞULLARI
YURTİÇİ:
Yıllık 1.500 TL. Altı aylık 750 TL.
Üç aylık 375 TL.

YURTDIŞI:

Almanya	104 DM
Avusturya	770 Avusturya Şilini
Danimarka	350 Danimarka Kronu
Finlandiya	275 Fin Markkası
Fransa	245 Fransa Frankı
Hollanda	120 Hollanda Florini
İngiltere	25 Sterlin
İsveç	250 İsveç Kronu
İsviçre	100 İsviçre Frankı
Irak	30 Irak Dinarı
Norveç	310 Norveç Kronu
S. Arabistan	194 Riyal
Yugoslavya	2354 Yugoslavya Dinarı
ABD ve Avusturalya	70 ABD Doları

● Abone bedelinin PTT ile; ya da, 'Ziraat Bankası, Gaziosmanpaşa Ankara'' Şubesi 1200 numaralı hesabımıza ' yatırılarak, abone fişi ile birlikte banka dekontunun, veya PTT makbuzunun 'PK–75 Küçükesat/Ankara ' Adresine gönderilmesi rica olunur.

DERGİNİN İÇİNDEN

KÜLTÜR: Bu insan, uzaya gitmekte, açlıktan ölmekte...

SANAT: "Çocuklara kıymayınız efendiler"

ŞİLİ: Cunta ve ekonomik mucize

YAZI İŞLERİ'nden

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜMÜZ MAHKUM OLDU...

SAYIN okurlarımız, ARAYIŞ'ın 22 Ağustos 1981 tarihli 27'nci sayısında yayınlanan *"Siyasi Sov"* başlıklı Haftanın Yazısı'nda, Milli Güvenlik Konseyi'nin 52 numaralı kararına aykırı yayın yapıldığı gerekçesiyle Yazı İşleri Müdürümüz Nahit DURU hakkında 1402 sayılı Sıkıyönetim Yasasının 16'ncı maddesi gereğince dava açılmıştı.

İlk duruşmada, Sıkıyönetim Komutanlığı 2 numaralı Askeri Mahkemesi savcısı, adı geçen yazının 52 nolu konsey kararının 5'inci maddesine aykırı olduğunu ileri sürerek Duru'nun 1402 sayılı Yasa'nın 16'ncı maddesini bildirmişti.

29 Eylül 1981 günü saat 10.40'da yapılan ikinci duruşmada Yazı İşleri Müdürümüzün avukatları Doç. Dr. Hasan BIYIKLI ile Ankara Barosu Avukatlarından Şahin MENGÜ esas hakkındaki savunmalarını mahkeme heyetine sundular. Savunmada, *"Siyasi Sov"* yazısında adı geçenlerin 52 sayılı Milli Güvenlik Konseyi kararının 5'inci maddesinde tanımlanan "ilgililer" kapsamına girmediği; bu nedenle suçun oluşmadığı belirtilerek, Duru'nun beraati isteniyordu. Savunmanın son bölümünde de, Duru hakkında beraat kararı verilmediği takdirde, Askeri Yargıtay 2'nci Dairesi'nin kararları gereğince verilecek cezanın paraya çevrilmesi talep ediliyordu.

Ne var ki, mahkeme heyeti suçun işlendiğini ileri sürerek, Yazı İşleri Müdürümüz hakkında önce üç ay hapis cezası verdi. Bu cezayı, Türk Ceza Yasası'nın 59'uncu maddesine göre, Duru'nun "kamu hizmeti yapmasından" dolayı altıda bir oranında indirerek, iki ay 15 gün hapis cezasına çevirdi.

Avukatların, yargıtay kararına dayanarak istedikleri *"cezanın para cezasına çevrilmesi"* ise, mahkemece reddedildi...

Anımsayacağınız gibi, Yazı İşleri Müdürümüz hakkında daha önce 7'nci sayımızda yayınlanan *"İşkence"* başlıklı yazıdan dolayı soruşturma açılmış, ancak daha sonra *"takipsizlik"* kararı verilmişti. Duru hakkında 22'nci sayımızda yayınlanan *"Ismarlanan Yeni Elbise"* başlıklı haftanın yazısından ötürü bir başka dava açılmış ve bu davadan da beraat kararı alınmıştı.

★

★ ★

Bu arada, Fransa'nın dünyaca ünlü gazetelerinden biri olarak bilinen Le Monde'un 12 Eylül 1981 günkü sayısında Türkiye ile ilgili uzun bir yazı yayınlandı. Paris I Üniversitesi Fahri Rektörü ve Edouard Herriot Derneği Başkanı François Luchaire tarafından yazılan yazının büyük bir bölümünün 52 Nolu Konsey Kararının yasaklamaları kapsamına gireceğini düşünerek, iktibas edemedik. Ancak, Yazıda ARAYIŞ dergisinden de söz edilmektedir. Yazar, ARAYIŞ'ın *"gerçek bir başarı sağladığını"* belirterek, *"bu başarının toplumsal ve kültürel açıdan tutturduğu yuksek düzeyden ileri geldiğini"* savunmuştur.

★

★ ★

ARAYIŞ hergün büyüyen yazı kadrosu ile hızla artan okur sayısıyla daha da güçlenerek bildiği barışçı yoldan ilerleyecektir.

Yeni ARAYIŞ'larda buluşuncaya kadar, mutluluklar ve esenlikler diliyoruz.

Saygılarımızla...

EGE'DE ULUSAL BİR POLİTİKA

ARAYIŞ

TÜRK Halkı, belki de Türkiye'yi hiç görmemiş bir Fransız Bayan milletvekilinin Avrupa Parlamentosuna sunduğu raporla birlikte, bir süredir rafa kaldırılmış gibi görünen bir soruyu yeniden sormaya başladı. *"Türkiye'nin Ege konusunda ulusal bir politikası var mıdır?"*

Türkiye'nin böyle bir politikasının bulunup bulunmadığına bakmadan önce şu söylenebilir: *"Yunanistan'ın Ege konusunda ulusal bir politikası var. Hedefini saptamış, bu hedefe adım adım gidiyor. Avrupa Parlamentosunda kabul edilen ve Yunanistan'ı bir adalar ülkesi olarak gösteren ve bu arada Ege'deki karasularını 12 mile çıkarma hakkını tanıyan yeni gelişme aslında çok önceden beri tasarlanıp uygulamaya konulmuş bir Ege politikasının yeni bir aşaması."*

Yunan yakın tarihine *"Katastrof"* deyimi altına giren büyük Anadolu bozgununun hemen ardından çizilmeye başlayan bu politikanın dayandığı mantık, *"Ege'yi dilim dilim bir Yunan içdenizi haline"* getirme cümlesiyle özetlenebilir. Yunanistan'ın Avrupa Parlamentosunda kazandığı bu diplomatik başarıyı anlayabilmek için yakın tarihin bölüm başlıklarına bir göz atmalıdır. Çünkü bu bölüm başlıklarında, Ege denizinde ve Ege hava sahasında Yunan egemenliğinin yavaş yavaş artarak, Türkiye'nin Ege Denizinden *"tecrid edilmiş"* bir ülke haline getirilmesi için atılan adımlar açıkca görülür.

Anadolu bozgununun ağır psikolojik etkisinden kurtulan Yunanistan, daha 1930 yılı başlarında, hava sahasını 10 deniz miline çıkaran bir kararnameyi kabul ederek, uzun vadeli bir politikanın ilk aşamasını uygulamaya koyuyordu.

1936 yılında Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalanmasından hemen önce bu kez, karasularını 3 deniz milinden 6 mile çıkararak ikinci önemli adımını atıyordu. Bu yürüyüşün en büyük aşaması ise, 1947'de gerçekleşiyordu. Bu tarihte imzalanan Paris antlaşması ile İtalyanlar Ege Denizinden çekiliyor, 12 Ada Yunanistan'a veriliyor, böylece Türkiye ve Yunanistan Ege Denizinde kıyıdaş iki devlet olarak karşı karşıya kalıyordu.

Bunu izleyen dönemler ise, Türk dış politikasının tam bir ilgisizlik içinde, eline geçen fırsatları bile bir kenara ittiği yıllardır. 1952 yılında ICAO (Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü) kuralları çerçevesinde Ege Denizi'ndeki FIR sorumluluğu Türkiye'ye verilmek isteniyor, ancak Türk yöneticileri her nedense bu sorumluluğu yüklenmekten kaçınıyorlardı. Atina ise kendisine sunulan bu olanağın üzerine atılarak önemli bir siper daha kazanıyordu. Bununla başlayan dönemler içinde Yunanistan her olanağı NATO içindeki alt yapı yatırımlarını, hattâ FIR gibi teknik konuları bile Ege Denizi'nde egemenliğini artırmanın bir aracı olarak kullandı.

Bu arada Türk dış politikasının gerek ilgisizliği, gerekse basiretsizliği Yunanistan'ın NATO çerçevesinde de etkin bir biçimde Ege üzerinde fiili bir durum yaratmasına olanak verecekti. Nitekim, NATO çerçevesinde Ege Denizi'nin ortasında kuzeyden güneye çizilen bir çizgi ile belirlenmiş olan komuta sahalarını ayıran çizgi, 60'lı yıllarda fiili olarak Yunanistan lehine Türk karasularına kadar genişletildi. Hiçbir NATO kararına dayanmayan böyle bir uygulama kuşkusuz Yunanistan'ın Ege Denizi üzerindeki fiili denetimini arttırıyordu.

NATO'nun askeri kanadına yeniden dönme görüşmelerinin yapıldığı günlerde, Yunanistan'ın Ege'deki bu fiili durumu yeniden canlandırmak istemesinin altında, 60'lı yıllardaki Türk dış politikasının bu basiretsizliğini aramak gerekir. Yunanistan yalnızca Nato çerçevesinde yarattığı böyle fiili durumlarla da yetinmemişti. Çanakkale Boğazı önünde yer alan Limni Adası üzerinde 3 bin mil karelik hava sahasını uluslararası uçuşlara kapatıyordu. Öte yandan Anadolu'nun doğal bir uzantısı olan Ege kıta sahanlığı üzerinde yabancı şirketlere ruhsatlar vererek petrol aramağa başlamıştı. Bu arada 1923 Lozan ve 1947 Paris Barış Antlaşmalarına göre, silahtan arınmış olması gereken Anadolunun dibindeki adalar da 60 ve 70'li yıllarda yoğun biçimde silahlandırılıyordu.

Türk hükümetleri, Ege konusundaki kayıtsızlığı ancak 1974 yılında aşabildi. Bir yandan Türkiye'nin Ege kıta sahanlığı üzerinde vazgeçilmez ulusal hakları bulunduğu dile getirilirken, aynı zamanda bu kararlılığını göstermek için somut bazı girişimlerde bulundu.

Kıbrıs Barış Harekatı sırasında, gerek FIR'ın, gerekse Yunanistan'ın hiçbir temele dayanmaksızın yarattığı fiili Nato komuta sahası sınırının Türkiye'nin güvenliği açısından yeterli olmadığını gören o dönemin Türk Hükümeti, 714 sayılı NOTAM'la güvenlik çizgisinin yeniden Ege Denizi'nin ortasından geçmesi gerektiğini ilân etti. 1970'lerin ikinci yarısında Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansına gelindiğinde Türkiye ile Yunanistan arasında Ege konusundaki anlaşmazlıkların görünümü buydu. Bu konferans sırasında her tür diplomatik manevraya başvuran Yunanistan'ın kararlara geçirtmek istediği maddelerden birisi de bir *"takım ada-*

lar" devleti olarak tanınmaktı. Bu sav benimsendiği takdirde Ege gerçekten bir Yunan iç denizi haline gelecekti.

Söz konusu savını Deniz Hukuku Konferansında kabul ettiremeyen Yunanistan, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na tam üye olduktan sonra, savaşımını bukez bu alana kaydırıyordu. Fransız bayan parlamenter Fourcade'a hazırlatılan bir raporla Ege sorununda bu kez AET'nin desteği alınarak, Ege'de Yunan egemenliği pekiştirilmek isteniyordu. Söz konusu rapor, Yunanistan'ı bir *"takım adalar devleti"* olarak kabul ediyor, kıta sahanlığını 12 mil olarak tanıyor ve bütün adaların kıt'a sahanlığına sahip olduklarını vurguluyordu. Böylece, Ege Denizi, Ege üzerinde enaz Yunanistan kadar hak sahibi olan Türkiye'ye kapatılmak isteniyordu.

Türk hükümetleri Yunanistan'ın Ege Denizi'ndeki karasularını 12 mile çıkarmasını bir *"savaş"* denedi olarak kabul edeceğini bir çok kez duyurmuştu. Durum böyleyken Batılı bazı dostlarımızın böyle bir gelişmeye katkıda bulunmaları, Ege sorununun çözümünü zorlaştırmaktan başka bir işe yaramayacaktır. Yunanistan'da yapılacak genel seçimleri gözönünde bulunduran Bazı Batılı devletler, Yunanistan'da seçim sonuçlarının, Yunanistan'ın Nato'nun askeri kanadına dönüşünü engelleyebileceğini öne sürerek, Türkiye'nin bu konuda daha anlayışlı olmasını istediler. Hattâ, uluslararası politikada son yıllarda moda olan, birbirinden tamamen ayrı iki konu arasında bir bağ (linkage) kurma yöntemi uygulanarak, Türkiye'ye yapılacak dış yardımlarla bu tür bir anlayışlı davranış arasında bağlantı kurulduğu da basında çıkan haberlerde yer aldı.

Türkiye biraz da Batılı dostlarının sözlerine güvenerek, son bir iki yıl içinde Ege'de bazı *"iyiniyet"* jestlerinde bulundu. Önce 714 sayılı NOTAM kaldırıldı. Daha sonra da Yunanistan'ın Nato'nun askeri kanadına dönmesi Türkiye tarafından hiçbir güvence söz konusu olmadan kolaylaştırıldı. Komuta sahaları sorunu ise açıkta kaldı. Bu önemli iyiniyet jestlerine karşılık Yunanistan'ın yaptığı jestler, *"devede kulak"* kabilinden önemsiz, ufak tefek jestlerdi. *(Bakınız ARAYIŞ 14 Mart 1981 -Sayı: 4)* Bunları iyiniyet jestleri olarak nitelendirmek olanaksızdır. Çünkü, Yunanistan, Ege'de uluslararası hukuka aykırı fiili uygulamalarını kaldırmamıştır. Aksine, Yunanistan bilinen politikasını, bu kez AET içinde uygulama yoluna gitmiştir.

Bu arada Papandrae *"Ege'nin bir Yunan içdenizi olduğunu"* iddia etmekte Başbakan Rallis de *"sorunu Lahey Adalet Divanına götüreceklerini"* söylemektedir.

Ege sorununun Türkiye tarafına bakarken de geçmişteki bazı gelişmeleri anımsamakta yarar vardır. 1978 yılında devrin Başbakanı Bülent Ecevit ile Yunanistan Başbakanı Karamanlis buluşmasından sonra başlatılan Genel Sekreterler arasındaki görüşmelerde, sorunun tanımlanması ve tarafların görüşlerinin birbirine yakınlaştırılması bakımından küçümsenmeyecek bir mesafe alınmıştı. Ege Sorununun bugünkü aşamasında 1978 yılında ulaşılan bu noktadan geri gidilmemesi gerekir.

İki ülkenin Genel Sekreterleri arasındaki görüşmeler devam ediyor. Ancak son zamanlarda Genel Sekreterler ya da Dışişleri Bakanlar toplantısından sonra yapılan açıklamalarda Ege sorununa hiç değinilmemesi dikkati çekmektedir. Bu durum, Ege sorununun gündemde geri plana itildiği ya da en azından gereken önemde ve öncelikle ele alınmadığı gibi bir izlenim doğurmaktadır. Gerçek öyle midir, değil midir? bilemeyiz. Ancak bilinen bir şey varsa, o da, böyle bir izlenimin yaratılmasının bile Türkiye aleyhine olduğudur.

Avrupa Parlamentosundaki son karardan sonra yapılan Türkmen–Mitsotakis görüşmesiyle ilgili açıklamada bile, konuya değinilmemiş olması Türkiye'nin artık bu sorun üzerinde pek durmadığı gibi yanlış bir sanı yaratabilir. Böyle bir sanının ilerdeki görüşmelerde Türkiye'nin durumunu olumsuz olarak etkileyebileceğini söylemek de pek abartma olmayacaktır.

Herşeyden önce, şunu açıkça belirtmek gerekir: Ege Denizi'ne bir Yunan içdenizidir; ne de Ege sorunu, yalnızca Türkiye ile Yunanistan arasında hukuki bir sorundur. Lozan Antlaşması ile bölgede kurulmuş olan siyasal dengenin bir parçasıdır Ege Denizi... Ege sorununun bu siyasal çerçeve içinde ele alınması gerekir. Kara suları, Kıta sahanlığı, hava sahası, adaların silahsızlandırılması ve benzeri konularda kurulan bu siyasal dengenin Türkiye aleyhine ve Yunanistan lehine bozulması Türkiye bakımından kesinlikle kabul edilemez. Bu gerçeği dost -düşman herkesin bilmesi gerekir. Bu nedenle de, Ege sorununa Türkiye ile Yunanistan arasında karşılıklı hak ve çıkarlar dengesi gözetilerek çözüm aranmalıdır.

Ege'de kurulan denge, aslında Balkanları, Karadenizi ve Doğu Akdenizi kapsayan daha geniş siyasal dengenin de parçasıdır. Batılı dostlarımız, gerek AET içinde, gerek öteki uluslararası forumlarda ve yapacakları ikili temaslarda, Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkileri olumsuz yönde etkileyebilecek bu tür girişimlere alet olmaktan kaçınmalı ve dünyanın bu köşesinde Ege'nin boyutlarını çok aşan, Balkanları, Karadenizi ve Doğu Akdenizi kapsayan siyasal dengenin bozulmamasına özen göstermelidirler.

Bütün bunların yanısıra, Batılı dostlarımızın bu tür davranışları, Türk kamuoyunda Yunanistan'ın *"Batı'nın kayrılan çocuğu"* olduğu yolundaki kanıyı daha da güçlendirmektedir. Böyle bir kanının giderek güçlenmesi Türkiye'nin Batılı ülkelerle olan ilişkilerini de olumsuz yönde etkileyebilir.

Özellikle Yunanistan'ın ve bu arada batılı ülkelerde bazı çevrelerin şu sıralarda demokrasinin kesintiye uğradığını bahane ederek Türkiye üzerinde baskıları artırmak yoluyla, ya da genel bir suçlama yoluyla bir sonuç alınabileceğini düşünmeleri, herşeyden önce Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin geleceğini ipotek altına almaktan başka bir işe yaramayacaktır. Şurası unutulmamalıdır: Türk halkı 12 Eylül'le başlayan bu dönemin geçici olduğunun bilincindedir. Türkiye'nin ulusal hakları ise kalıcıdır ve ulusal hakları ilgilendiren konularda hiç bir zaman ödün verilmez. ●

Türkiye

● TRAKYA'DA DÜZENLENEN TATBİKAT SIRASINDA İKİ ASKERİ UÇAĞIN DÜŞMESİ SONUCU 43 KİŞİ ŞEHİT OLDU, BİR TEĞMENLE 65 ER VE ERBAŞ DA YARALANDI. Uçakların düşüş nedenleri henüz saptanamadı.

● MGK Üyesi ve Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Tahsin ŞAHİNKAYA "UÇAK KAZASIYLA İLGİLİ ÇİRKİN İFTİRALARI TEESSÜFLE KARŞILADIK" dedi. Şahinkaya iki savaş uçağının düşüş nedenlerinin araştırıldığını belirterek, bu konuda zamana ihtiyaçları olduğunu söyledi.

● İRAN'DAN TÜRKİYE'YE SIĞINMAK İSTEYENLERLE ÇIKAN ÇATIŞMADA İKİ ERİMİZ ŞEHİT OLDU. Bölgenin kontrol altına alındığı, çatışmaya giren guruplann arandığı açıklandı.

● IRAK TOPRAKLARI İÇİNDE HABUR SINIR KAPISINA 41 KİLOMETRE UZAKLIKTAKİ BENZİN İSTASYONUNDA SALDIRIYA UĞRAYAN TÜRK TIR'LARI YAKILDI. 15 TÜRK TIR ŞOFÖRÜ KAÇIRILDI.

● YANKI DERGİSİ HAKKINDA SORUŞTURMA AÇILDI. Yankı dergisinin 8 Haziran 1981 tarih ve 532 sayılı yazısında yer-alan "İngiliz Büyükelçisinin oğlu değerlendiriyor" başlıklı yazıyı, askeri savcı Milli Güvenlik Konseyinin 5 numaralı bildirisine aykırı bularak soruşturma açtı.

● DÜNYA GAZETESİ ESKİ GENEL YAYIN MÜDÜRÜ ORHAN BİRGİT VE YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ ABDULLAH GELGEÇ "EĞİTİMDE REFORM" YAZISINDAN BERAAT ETTİLER.

● ESKİ MİLLETVEKİLİ YILMAZ CEMAL BOR BERAAT ETTİ. Eski CHP Niğde milletvekili Yılmaz Cemal Bor TCK'nın 141'inci maddesini ihlâl ve devletin askeri kuvvetlerini alenen tahkir ve tezyif ettiği iddiasıyla yargılanmıştı.

● THY ve DENİZYOLLARI TAŞIMA ÜCRETLERİNE ZAM YAPILDI. Denizyolları ücretleri yüzde 50 oranında arttırılırken, Hava taşımacılığı ücretleri yüzde 33 ile 82 arasında yükseltildi.

● TREN ÜCRETLERİNE YÜZDE 33–108 ORANINDA ZAM YAPILDI. Birinci sınıf yataklı ücretleri 1200 liradan 2500 liraya ikinci sınıf yataklı ücretleri 900 liradan 1750 liraya yükseldi.

● OTO LASTİĞİ VE MOTOR YAĞI FİYATINA ZAM GELDİ.

● DEMİRE YAPILAN SON ZAMDAN SONRA ÇİVİ FİYATLARI DA ARTTI.

● MALİYE BAKANI KAYA ERDEM BANKERLERE PARA YATIRANLAR İÇİN "HALK KUMAR OYNAMIŞTIR" dedi. Erdem, Maliye Bakanlığı'nın olumlu bir iş yaptığını, durumun bu kişi ve kuruluşların ruhsatlarını yeniledikleri zaman ortaya çıkacağını söyledi. BU ARADA MALİYE BAKANLIĞI BANKERLERİ DENETLEMEĞE BAŞLADI.

● ÖZAL: "TÜRKİYE'DE ALINAN SON EKONOMİK ÖNLEMLERDEN SONRA SERBEST KUR UYGULAMASINA GEÇİLMESİ ZORUNLU OLDU" DEDİ. Devlet Bakanı bu amaçla bir ekip çalışmasının başlatıldığını, bu hedefe adım adım ulaşılacağını söyledi.

● DİL BAYRAMININ 49. YILI ANKARA'DA KUTLANDI. TDK Başkanı Prof. Şerafettin TURAN Başkanlığında TDK üyeleri topluca ANITKABİR'E giderek saygı duruşunda bulundular.

● Nato Genel Sekreteri LUNS, "EGE BİR YUNAN DENİZİ DEĞİLDİR" derken Yunanistan Başbakanı Yorgo Rallis'e "Türk-Yunan Savaşı hem iki ülke, hem de dünya için felaket olur" dedi.

● ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü Başkanlığı tarafından 28-29-30 Eylül tarihlerinde TARİH İÇİNDE ANKARA SEMİNERİ YAPILDI. Prof.Dr. Mehmet KICIMAN'ın bir konuşmasıyla çalışmalarına başlayan TARİH İÇİNDE ANKARA SEMİNERİ'NDE Enver Ziya KARAL, Şerafettin TURAN, Gönül TANKUT, Gündüz ÖKÇÜN, Cevat GERAY, Fehmi YAVUZ ayrı ayrı oturum başkanlığı yaptılar.

● AVRUPA PARLAMENTOSUNDAN 8 KİŞİLİK BİR HEYET TÜRKİYE'DEKİ SON GELİŞMELERİ yerinde izlemek amacıyla Ankara'ya geldi.

Dünya

● PARİS BAŞKONSOLOSLUĞUMUZU BASAN ERMENİ TERÖRİSTLER, KORUMU GÖREVLİSİ CEMAL ÖZEN'İ ÖLDÜRDÜLER, BAŞKONSOLOS KAYA İNAL'I DA YARALADILAR. Teröristlerden biri yaralı olarak, diğerleri de sağ olarak teslim oldular. Türkiye Ermeni Patriği KULUSTYAN, OLAYI KINAYARAK, "FRANSA VE BATI İSTERSE ERMENİ TEDHİŞİ DURUR" DERİ. Kalustyan, Batılı ülkelerin Ermeni teröristlere çanak tuttuğunu ve Türkiye'de Ermeni sorunu yaratılmak istendiğini sözlerine ekledi.

● ABD BAŞKANI REAGAN, TÜRK VE RUMLARI UZLAŞMAYA ÇAĞIRDI. Reagan bir yılı aşkın süredir devam eden toplumlararası görüşmelerde soruna çözüm bulmak zamanının geldiğini belirtti.

● YENİ DEMOKRASİ PARTİSİ BAŞKANI VE BAŞBAKAN YEORGİOS RALLİS, YUNANİSTAN'DA MUHALEFETİN TÜRKİYE İLE DİYALOĞA KARŞI OLMASINI ELEŞTİRDİ. Öte yandan Yunanistan ana muhalefet partisi lideri Andreas Papandreu, 'Türkiye ile iyi komşuluk ilişkileri istiyoruz. Ancak şu gerçek bilinmelidir ki Ege'de tüm kontrol Yunanistan'ın yönetimindedir." dedi.

● AVRUPA KONSEYİ 3 EKİM'DE STEİNER'İN "TÜRKİYE'DE SON DURUM" RAPORUNU GÖRÜŞECEK. Türkiye Raportörü Ludwig Steiner'in raporunda, Türkiye'nin üyeliği konusunda kesin kararın ocak ayında yapılacak Assemble toplantısında verilmesi öngörülüyor.

● ABD SAVUNMA BAKANI CASPER WEINBERGER, ABD'NİN SAVUNMA BÜTÇESİNDE ÜÇ YIL İÇİNDE 13 MİLYAR DOLAR KISINTI YAPILACAĞINI AÇIKLADI. Weinberger kısıntı nedeniyle savunma programında bir gerilemenin söz konusu olmayacağını da sözlerine ekledi.

● ICFTU, KAMU SEKTÖRÜNDE ÇALIŞANLARA SENDİKAL HAK TANIMAYAN HÜKÜMETLERİ KINADI.

● İRAN'DA "DEVRİMCİ İNFAZ MANGALARI" 121 KİŞİYİ DAHA KURŞUNA DİZDİ. Bu arada Mısır Müftüsü, İran olaylarına ilişkin olarak yaptığı açıklamada "İslâm dininin kurallarına karşı geliniyor" dedi.

OLAYLARIN YORUMU

KUMARI KİMLER OYNATTI

PİYASA bankerlerinin çalışmalarını düzenleyen yasanın yürürlüğe girmesinden sonra bu konuda günlük basın organlarından birine verdiği demeçte, Maliye Bakanı, bankerlere para yatıran halk için, "halk kumar oynamıştır", demiş.

İyi ama, 24 Ocak kararları ile serbest piyasa mekanizmasının keskin çarkları arasına acımasızca atılıveren halk; yavaşlamakla birlikte yine de hızını sürdürmekte olan enflasyon nedeniyle katı bir gelir ve ücret politikası nedeniyle, sürekli devalüasyon sürekli zam nedeniyle gerçek gelirleri hergün biraz daha gerilemekte, geçim sıkıntısı hergün biraz daha artmakta olan halk; bir yandan geliri aşınırken bir yandan da ilânlarla, reklamlarla, taksitli satışlarla daha çok tüketmeye özendirilen halk, kumar oynamayıp da ne yapsın?.. Daha çok çalışmaya kalksa, iş alanı sınırlı, iş veren yok... Yatırım yapmaya kalksa, yol göstereni yok, anaparası yok... Siyaset yapmaya kalksa, ona da doğal olarak şimdilik izin yok... O zaman dedikodu yapmaktan, kumar oynamaktan başka bir şey kalmıyor ki...

Zaten halkı, bir anlamda, buna özendirenler de var. Örneğin, ekonomi üzerinde hergün kumar oynayan belli çevreler; sıkı para politikası nedeniyle girişimcileri tefecilere muhtaç edenler; halkı bankerlere yönelten bankaların egoist tutumlarına seyirci kalanlar; hergün basına yansıyan ve günlük yaşamımızı renklendiren lüks ve gösterişçi tüketimleriyle, milyonluk düğünleriyle, defileleriyle, yatlarıyla, yazlıklarıyla, mücevherleriyle, vergisini ödedikleri kuşkulu kazançlarını sahnedeki sanatkarlarımıza serpmeleriyle halkı tüketime özendirenler; yıllardır parayı her türlü değerin üzerinde tutarak toplumumuzun değer yargılarını bu yönde değiştirenler, bir bakıma bu tür kumarın özendiricileri sayılmazlar mı?..

Maliye Bakanı, "... Tefecilik yasalarımıza göre suçtur... Bu işin sonu zaten biliniyordu... Bu işlemleri 6 ay sonra yapsaydık, daha çok vatandaşımızın canı yanacaktı...: demiş.

O zaman da, "madem tefecilik suçtu, madem bankere para vermek kumardı, madem bu işin sonunda vatandaşın canının yanacağı biliniyordu da, neden bugüne dek beklediniz, daha önceleri nerelerdeydiniz" denmez mi?..

Eğer bankerlere para yatırmak gerçekten bir kumar idi ise, bu kumar yıllardan beri oynanıyordu. Hem de açıkta ve gittikçe artan boyutlarda.

Vatandaşın buralardaki paralarının hiçbir güvencesi olmadığı da biliniyordu. Ama, yeni düzenleme yapmak şöyle dursun, Bankalar Yasasının, Ödünç Para Verme İşleri Yasasının bu alanda belli ölçüde denetime olanak veren araçları bile kullanılmıyordu.

Çünkü o sıralar, tehlikede olan halkın parasıydı.

Şimdi, öyle anlaşılıyor ki Bakan, bankaları da, borsa bankerlerini de tehlikede görmüş. Halkın canı yandı, bari bu fukaralarınki yanmasın, demiş anlaşılan. ●

YERİNDE BİR KARAR

İNGİLTERE'nin güvenilir kaynaklardan haber alan dünyaca ünlü günlük yayın organlarından birinin 17 Eylül 1981 günlü sayısında, "garantisiz ticari borçlar" diye bilinen dış borçla ilgili olarak Türkiye'deki bankacılık çevrelerine aften şöyle bir haber yer aldı:

"Türkiye'nin ticari alacaklılarına, alacaklarının Türk parası ya da dövizle ödenmesi konusunda bir seçim yapmaları için verdiği süre, bankacılık çevrelerine göre, 31 Ekim 1981 gününden öteye uzatılmayacak. Aynı kaynak, sürenin uzatılması amacıyla hükümet tarafından hazırlanmış kararnamenin, Devlet Başkanı ve Genel Kurmay Başkanı General Kenan Evren'in başkanlığındaki Milli Güvenlik Konsiyi'nce geri çevrildiğini bildiriyor".

Habere göre, Merkez Bankasının önerisi üzerine hazırlanmış olan söz konusu kararname, ticari borçların, Türk firmaları tarafından, alacaklı yabancı firmalardan değerlerinin çok altında satın alınıyor olmasının Türkiye'nin saygınlığı bakımından sakıncalı bulunduğu için Milli Güvenlik Konseyince reddedilmiş bulunuyor.

Haberde ayrıca, "Böylece arıtılan (tasfiye edilen) ticari borçların tutarı 500 milyon dolar dolayındadır. Bu yolun sunduğu olanaklar birçok kişiyi uyandırdığı için ticari borçlar üzerindeki ticaret, geçtiğimiz aylarda, daha da canlılık kazanmıştı... Dış borçların arıtılmasına katkıda bulunduğu için, yetkililer, bu borçların Türk firmaları tarafından satın alınmasına —ki bu işlemler yasal değildir-- göz yumuyorlardı" deniliyor.

Anımsanacağı gibi "Arayış"ın 17'nci sayısında, "Bu değirmenin Suyu Nereden Geliyor?" başlıklı yazıda, söz konusu borçların, yurt dışında kurulan Türk firmaları tarafından değerlerinin çok altında satın alındıktan sonra yabancı sermaye adı altında Türkiye'ye sokulduğu bildirilmiş ve bunun sakıncaları üzerinde durulmuştu.

Konuyla ilgili haberde kullanılan deyimle "Türkiye'nin borçları üzerinde Türk firmalarınca yapılan ticaret", gerçekten, Türkiye'nin saygınlığını zedeleyici niteliktedir ve ülkenin saygınlığı pahasına haksız kazanç sağlamanın ibret verici bir örneğidir.

Gerçek milliyetçiliğin temel ilkelerinden biri, kuşkusuz, ulusal saygınlığa duyarlı olmaktır. Ama varıp baksanız, söz konusu ticareti yaparak, ulusal saygınlığımızı zedelemek pahasına haksız kazanç sağlayanların büyük bir çoğunluğunun, "milliyetçiliği, Atatürkçülüğü" kimseye bırakmayanlardan olduğunu görürüz. Fakat bu ve benzeri olaylarla "milliyetçilik maskesi" arkasındaki gerçek yüzleri yavaş yavaş ortaya çıkmakta, onların

milliyetçilik anlayışlarının, kâr tutkusunu örtmek için arkasına sığındıkları yapay bir milliyetçilikten başka bir şey olmadığı hergün daha iyi anlaşılmaktadır.

Doğru olmasını dilediğimiz bu habere konu olan Milli Güvenlik Konsiye kararı, hem Türkiye'nin saygınlığını zedeleyen bir yolu kapatması, hem de milliyetçi geçinip de, bireysel çıkarını, ulusun saygınlığına üstün görenlerin oyunlarını bozması bakımından yerindedir. Değerlidir. ●

DIŞİŞLERİNDE YENİ BİR ÜSLUP

AĞZINDA bir sigara, yanında kendisi kadar ilgisiz yardımcıları ile bir Osmanlı saray nazırı edasıyla konuşan bir bürokrat için ne denilebilir? Böyle birisi için bulunabilecek niteleme, olsa olsa, "şark usülü garplılık" olurdu.

Türk bürokrasisinin son günlerde çok konuşan, konuştukça gaf yapan, Türk geleneklerini hiçe sayan davranışlarıyla yeni bir uslup geliştiren bürokratlar son günlerde daha sık görünür oldu televizyon ekranlarında. Merkez Bankası B aşkanı Osman Şıklar'a şimdi de Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreteri Kamuran Gürün katıldı. ASALA adlı Ermeni terör örgütünün Paris konsolosluğumuza karşı giriştiği kanlı saldırı dolayısıyla bir basın toplantısı düzenleyen Kamuran Gürün bu üslubun yeni bir örneğini verdi.

Milyonlarca Türk yurttaşının televizyonları başında Ermeni terör örgütlerinin bu yeni eylemi karşısında duyduğu nefret ve üzüntüyü hiçe sayan bir biçimde, elinde bir sigara ile gazetecilerin sorularını yanıtlayan Gürün "Hariciye nazırı" ve bunun gibi sözcüklerle Türk dilini de Atatürk dönemlerinin gerisine götürüyordu.

Kamuran Gürün'ün kırdığı potlar bununla da kalmadı. ASALA ile ilgili bir soruyu yanıtlarken yaptığı "ulusal kurtuluş hareketi" tanımı Türkiye açısından yanlış değerlendirmelere yol açabilecek nitelikteydi. Televizyondan Kamuran Gürün'ün ulusal kurtuluş hareketleri ile ilgili değerlendirmesini dinlerken, birçok kişi kendi kendine "acaba aceleyle verilmiş bir yanıt mı?" sorusunu soruyordu. Oysa bu soru kendisine çok daha önceden iletilmişti. Şimdi herkes bu yaklaşımın nedenini araştırıyor: "Düşüncesizce verilmiş bir yanıt mı, vurdumduymazlık mı?" ●

GERİ TEPEN EKONOMİK MODEL

FRIEDMANCI ekonomik politikalar, her yerde, büyük sorunlar doğuruyor. Batı dünyasında bu modeli uygulamaya koyan iki sanayileşmiş ülke, İngiltere ve ABD de bu sorunları tüm ağırlığıyla yaşıyorlar.

İngiltere'de Thatcher'in sorunlarına değinmiştik geçtiğimiz sayılarımızda. Artan işsizlik, duran yatırımlar ve yoğunlaşan ekonomik bunalımın siyasal uzantıları da Thatcher hükümetini tehdit ediyor. Muhafazakar Parti,

Maliye Bakanlığı eski Baş Hesap Uzmanı
(Yerel Yönetim eski Bakanı)
Mahmut ÖZDEMİR
MALÎ MÜŞAVİRLİK BÜROSU
açtı
Mithatpaşa Caddesi 28/14
YENİŞEHİR – ANKARA
TEL: 25 17 76
Ortaklar Caddesi 12/9
MECİDİYEKÖY - İSTANBUL
TEL: 66 16 01

seçmen tabanını yitiriyor, Parti içinde Thatcher'e muhalefet artıyor. Öte yandan, işçi sendikaları ve İngiliz İşçi Partisi her geçen gün daha güçlü bir biçimde karşı çıkıyorlar Friedman modeline.

ABD'de de Başkan Reagan'ın katı politikası geri tepmeye başladı. Reagan bile bazı konularda geri adımlar atmak zorunda kaldı. Son olarak, askeri harcamalarda onüç milyar dolarlık bir kesinti sözkonusu oldu. Reagan'ın ekonomi politikası "yoksulu daha yoksul, zengini daha zengin" yaptığı için de şimşekleri üzerine çekiyor.

Geçtiğimiz günlerde, pek aktif sayılamayacak Amerikan sendikaları Washington'da büyük bir gösteri yürüyüşü düzenlediler. Yüzbinlerce işçinin katıldığı ve Reagan'ın ekonomik politikasının protesto edildiği yürüyüş, ABD'de Viyetnam savaşından bu yana düzenlenen en büyük miting oldu.

Amerika'lı işçi önderleri bugün "Beyaz Saray'da eksik olan merhamet ve sevgidir" diyerek Reagan hakkındaki düşüncelerini belirtiyorlar. "Merhamet ve sevgi", aslında, Friedman modelinde olmayan duygulardır. Amerika'lı sendikacılar, "bizler yürekleri nasır bağlamış yöneticilerden koptuk" derlerken, yalnızca bugünkü Amerikan yönetimini değil, aynı zamanda Friedman modelini de mahkum ediyorlar. •

ATATÜRK YILINDA OLUMLU BİR GİRİŞİM

"Bu benim yurtdışından aldığım ilk davet. Gazetecilik mesleğinin henüz başındayım, herhalde meslekteki bu ilk yurtdışı ziyaretimi kolay kolay unutamayacağım."

ATATÜRK'ün yüzüncü yıl kutlamalarının sonuna yaklaştığımız şu günlerde İstanbul'a davet edilen genç gazetecilerin birçoğu bu görüşü paylaşıyordu.

İstanbul Gazeteciler Cemiyeti, bu yılın belki de en anlamlı girişimlerinden birini yaparak, dünyanın dört bir yanından 30 dan çok genç gazeteciyi bir seminer için Türkiye'ye davet etti. Üç gün boyunca genç gazeteciler Türkiye'deki bazı meslekdaşlarının ve bilim adamlarının sundukları bildirileri izlediler. Türkiye'yi ilgilendiren konuları tartıştılar. Toplantılar boyunca yalnızca Atatürk'ün düşünce ve eylemi değil, aynı zamanda çağdaş Türkiye'nin dış-taki görünümünü ilgilendiren birçok konu üzerine sorular yöneltildi. Kıbrıs ve Ege sorunları. Türkiye'de demokrasinin geleceği işçi hakları, memurların ve öteki çalışan kesimlerin sorunları, kadınların durumu ve daha bunun gibi birçok konu öğleden sonraları, düzenlenen tartışmalarda uzun boylu ele alındı.

Toplantıya katılan gazeteci ve bilim adamları, bu seminerin Atatürk yılı boyunca yapılmış en yararlı işlerden biri olduğu konusunda birleştiler. Bağımsız bir mesleki kuruluş olan İstanbul Gazeteciler Cemiyetince düzenlenmesi ve oturumların Oktay Akbal, Recep Bilginer ve Oktay Eksi gibi gazeteciler tarafından ustaca yönetilmesi semineri kaba bir propaganda toplantısı olmaktan korudu. Bu yönüyle de genç gazeteciler gözünde saygınlığını arttırdı.

Atatürk yılı bitmek üzere, ama daha yapılması gereken önemli birçok şey gerçekleştirilemedi. Doç.Emre Kongar'ın Genç Gazeteciler Seminerinde belirttiği gibi, Atatürk araştırmalarına temel oluşturan söylev ve demeçlerini piyasada bulmak zor. İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'nin girişimi bu yılın olumlu işler hanesine yazılırken, toplantıya çağrılan bazı Ankaralı gazeteciler Ankara Gazeteciler Cemiyeti'nin bu yıl neler yaptığını soruyordu...•

EĞİTİMLİ "ÇEVİK KUVVET" OLUŞTURULUYOR

İÇİŞLERİ Bakanı Selahattin Çetiner ilk basın toplantısını göreve geldikten bir yıl sonra yaptı. Kalabalık **bir yönetici, uzman bürokrat kadro ile basın** mensuplarının karşısına çıkan Içişleri Bakanı oldukça rahattı. 41 sayfa tutan basın toplantısı metnini okuduktan sonra soruları yanıtlarken bu yönetici kadrodan çok iyi yararlandı. Her yönetici kendi sorumluluk alanı içindeki konulara ilişkin soruların yanıtlarını sözlü veya yazılı hazırlayarak Bakan'a sundu. İçişleri Bakanı Çetiner de yerel bir gazete adına basın toplantısına katılan gazeteci dahil herkesin sorusunu ayrıntıya girerek yanıtladı. ARAYIŞ muhabirinin **"Sayın Bakan, 1974 affı yıllardır tartışılmaktadır. 12 Eylül sonrası ortaya çıkan somut bilgiler ışığında; bu aftan yararlanarak cezaevinden çıkanların kaçı anarşi ve terör odaklarıyla içiçe olmaktan takibat görmektedir? Kaçı tutukludur? Bunların suçları ve siyasi eğilimleri nelerdir?"** sorusunu **"Gazetelerde bunun cevapları var. Ancak şunu söyleyeyim ki, 1974 affından çıkanlar anarşik olayların içindedirler. Yüzdesini bilemem, elimde istatistiki bilgi yok. Hem bu bir işe de yaramaz"** şeklinde yanıtladı Çetiner.

Emniyet görevlilerinin işkence yaptıkları iddialarına karşın da Çetiner, şu açıklamayı yaptı. **"Devlet Başkanı'ndan başlamak üzere sorumluluk paylaşan hepimiz işkence iddiaları üzerinde ısrarla duruyoruz. Çiddi iddialara ve belgelere dayanan şikayetler üzerine durumu hemen Sıkıyönetim Komutanlığı'na, Emniyet Genel Müdürlüğü'ne Savcılıklara intikal ettiriyoruz. Peşini bırakmıyoruz. Bugüne kadar 12 Olayda 54 polis işkence iddiasıyla takibata uğramış ve 11'i tutuklanmıştır."**

15 Ocak 1981 tarihinden beri çalışmalarını sürdüren ve bugüne kadar 42.302 kişinin yakalanmasını sağladığı söylenen Genel Bilgi Toplama Başkanlığı'nı da basın mensuplarına izlettiren Bakan, Jandarma Binbaşısı Orhan Çağlargil'i bu işle görevlendirdi. Binbaşı Çağlargil Genel Bilgi Toplama Başkanlığı hakkında şu bilgileri verdi. **"Jandarma Genel Komutanlığından 8 rütbeli, 20 rütbesiz, Emniyet Genel Müdürlüğü'nden 8 rütbeli 20 rütbesiz personelin birlikte çalıştığı merkezimiz bugüne kadar 172.854 kişiyi fişlemiştir. Içişleri Bakanı Çetiner, "toplum zabıtasının yeniden düzenleneceğini, sürekli eğitim gören çevik kuvvet oluşturulacağını"** söyledi. •

KTFD'NİN GELECEĞİ VE DEMOKRASİ

DR. ŞÜKRÜ S. GÜREL

- **Türkiye Cumhuriyeti, 1974 Barış Harekatıyla Kıbrıs Türk toplumunu esenliğe çıkartırken, Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs'ın demokrasi grafiklerinin nasıl olduğunu anımsamak, demokrasiyle uluslararası ortam arasındaki bağın ne derece güçlü olduğunu göstermeye yeter.**

- **Kıbrıs'ta ileride nasıl bir siyasal çözüm ortaya çıkarsa çıksın, Kıbrıs Türk toplumunun esenliği için demokrasinin yaşatılmasına ve güçlendirilmesine özen gösterilmesi son derece önemlidir.**

BAZI sorunların dile getirilmesinin "tabu" sayılması, her, toplumda, her zaman rastlanabilecek bir olgudur. Hele bu sorunlar, ucundan, kenarından, bir ulusal dâvaya dokunursa... Ancak, dostun, düşmanın görebileceği, saptayabileceği sorunlarımızı, nasıl çözebileceğimizi düşünmek yerine, bu konuları hiç "açmazsak", sanki bu sorunlar yokmuş gibi davranırsak, sorunlarımıza hiç çözüm getiremiyoruz, bunları görmezlikten geliyoruz demektir. Bu yüzden KTFD'de demokrasinin yaşatılması ile ilgili düşüncelerin açıkça yazılmasında Kıbrıs dâvamıza zarar verecek hiçbir yön bulunmamaktadır. Tersine sorunların açıkça yazılıp, tartışılması, çözümlere biraz olsun yardımcı olabilecektir.

Bugün, KTFD, anayasalı, parlamentolu, çok partili bir demokratik yönetime sahiptir. Ancak, biçimsel olarak bu kurumların varlığı, bilindiği gibi, demokrasinin önkoşulu olsa da, işlerliğinin garantisi değildir. Demokrasi, her toplumda olduğu gibi, KTFD'de de "gelenekselleşme" ile sürdürülebilecektir. Demokratik davranış, yönetenlerde de yönetilenlerde de doğal olan, içten gelen, benimsenmiş davranış biçimi olarak yerleşmedikçe, yasaların, anayasaların, partilerin ve tüm öteki demokratik kurumların anti -demokratik uygulamalar bakımından açıkları bulunabilir. Bunun için, demokrasiyi yaşatmanın baş koşulu, kural ve kurumlara saygılı davranmayı herkesin alışkanlık haline getirmesidir.

DEMOKRATİK DENEYİM

Kıbrıs Türk toplumu, adanın Osmanlı Devleti'nin bir parçası olduğu dönemde "yöneten sınıf" ı, yönetici kadroları kendi içinden çıkarmış bulunduğu halde, 1878'de, adanın İngiliz yönetimine geçmesinden sonra yönetime hiçbir katkıda bulunamaz olmuştur. 1960'da, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte adanın yönetiminde hak ve pay sahibi olan Türk toplumu, 1963 sonundan başlayarak Rum yönetiminin şiddet uygulamaları karşısında yeniden bu durumunu yitirmiştir. Üstelik, 1964 -1974 döneminde Kıbrıs Türk toplumu, içine kapanmak zorunda bırakılarak, neredeyse "tecrit" edilerek yaşamak zorunda bırakılmış ve demokratik yaşam geleneğinin oluşması açısından bunun son derece olumsuz sonuçları doğmuştur: Toplumu, böyle tecrit edilmiş durumuyla yönetenler, ister istemez, günün koşullarının zorlamasıyla, "otoriter" olarak nitelendirilebilecek bir yönetimin yürütücüsü olmuşlar ve Türk toplumunun demokratik deneyim kazanması, kendi dışındaki etmenler dolayısıyla güçleştirilmiştir. Ancak, bu deneyim eksikliği giderilemeyecek bir eksiklik değildir ve Kıbrıs Türk toplumu kendisini demokratik bir biçimde yönetmeye ne kadar yatkın olduğunu da yakın geçmişte göstermeye başlamıştır.

Araya ilişkin uluslararası bir siyasal çözümün henüz bulunamamış olması, Kıbrıs Türk halkında gelceğe ilişkin güven duygularının gelişmesini engellemektedir.K Kıbrıs Türk halkının geleceğe güvenle bakabilmesinin baş koşulu, geleceğe ilişkin tasarı ve düzenlemelere kendisinin de katılmakta olduğundan, geleceği biçimlendirmede en azından söz sahibi olduğundan emin kılınmasıdır. Geleceği biçimlendirme hakkının Kıbrıs Türk halkına tanınmasının en güvenli yolu da KTFD'de demokrasiyi yaşatmak ve güçlendirmektir. Böylece, kendisini yönetebilen bir toplum olarak Kıbrıs Türk halkı, geleceğine de yön verebilecek ve yakın zamana dek içinde bulunduğu güvensizlik ortamından kurtulabilecektir. Bu sağlandığı zaman, Kıbrıs Türk halkı için "dikili ağaç", "kurulu tezgah" sahibi olmak da anlam kazanacaktır. Demokrasiye ve kendi geleceğine güven duyan bir halk, ülkesinin kalkınmasına özen gösterir. Ancak bu güven duygusuyla birlikte, Kıbrıs Türkleri kendi seçtikleri biçimde bir ekonomik kalkınmayı gerçekleştirebilirler. Demokrasiye olan inanç kökleşirse, Adada kolay kazanç, kap -kaç yolunu seçenlerin belirleyebileceği bir gelecekten kuşku duyan çoğunluğun iktidar olması ve Kıbrıs'ın Türk kesiminde gerçek bir ekonomik hamleye katkıda bulunması mümkün olabilecektir.

Kıbrıs'ın kaderinde öteden beri dış etmenler en büyük rolü oynamışlardır. Kıbrıs Türk halkının en yakın dostu, desteği Türkiye'ye bundan sonra da ada halkının geleceğine ilişkin önemli sorumluluklar düşmektedir. Kıbrıs sorununa bir uluslararası çözüm aranırken, KTDF'de demokrasinin yaşatılmasına ve güçlendirilmesine yardımcı olmakda ihmal edilmemelidir. Çünkü, uluslararası bir siyasal çözümle, KTFD'nden demokrasiyi yaşatma sorunu içiçedir ve demokrasiyi yaşatmak, uluslararası siyasal çözüm seçeneklerinin her birinde neredeyse belirleyici bir rol oynayacak niteliktedir.

Türkiye Cumhuriyeti, 1974 Ba-

rış Harekâtıyla Kıbrıs Türk toplumunu esenliğe çıkartırken, Türkiye, Yunanistan ve Kıbrıs'ın demokrasi grafiklerinin nasıl olduğunu anımsamak, demokrasiyle uluslararası ortam arasındaki bağın ne derece güçlü olduğunu göstermeye yeter. 1974 Temmuzu, Yunanistan ve Kıbrıs'ta demokrasinin yaşatılamadığı bir dönemdi. Türk Barış Harekâtı, gücünün önemli bir bölümünü, demokratik ilkelerden hareket edilmesinden, hattâ Yunanistan ve Kıbrıs'ta demokrasi fidanlarını yeniden filizlendirebilmesinden almıştır. Ayrıca, Barış Harekâtının demokratik yöndeki bir başka başarısı da, Kıbrıs Türk toplumunun durumunu temelinden değiştirerek, bu toplumun kendi geleceğini saptayabilir duruma gelmesini sağlamış olmasıdır. Böylece, Türkiye Cumhuriyeti, 1974'te, Kıbrıs sorununda demokrasi yönünde hareket ettiği, bu amaçla bir müdahaleye giriştiği için başarılı olabilmiştir. Kıbrıs sorununun çözümü için öngörülen iki toplumlu iki bölgeli Federal Kıbrıs Cumhuriyeti önerisi de demokrasi ile çok yakından ilgilidir. Bu çözüm, iki bölgeli, iki toplumlu bağımsız bir Federal Kıbrıs Cumhuriyeti içinde Kıbrıs Rum toplumu ile birlikte yer alacak, ama büyük ölçüde kendine yeterli olacak kendi kendine yetebilecek bir Kıbrıs Türk Federe Devletini içermektedir. Böyle bir çözüme varılması elbette toplumlararası uzlaşma ile olacaktır. Ama, Türk önerisi gücünü KTFD'nin şimdiden demokrasi ile yaşayabileceğini kanıtlamasından kendi kendisini başarı ile yönetebileceğini göstermesinden almaktadır. Kıbrıs'ta ileride nasıl bir siyasal çözüm ortaya çıkarsa çıksın, Kıbrıs Türk Toplumu'nun esenliği için demokrasinin yaşatılmasına ve güçlendirilmesine özen gösterilmesi son derece önemlidir. Bunun için, KTFD'nde parlamenter demokrasinin kurallarını bir gelenek haline getirmek, siyasal iktidarın parlamento tarafından denetlenmesi işinin gerçekten yürütülmesine özen göstermek ve muhalefet partilerinin de bir gün iktidara gelebileceklerine ilişkin umutlarının söndürülmesine izin vermemek gereklidir. Bu konuda başlıca sorumluluk, böyle bir işin üstesinden gelebileceklerinden kuşku doymadığımız KTFD siyasal kadrolarına düşmektedir. ●

YARDIM YERİNE BOL ÖĞÜT

- **Bugün yüzden çok gerileşme sürecindeki ülke ve bu ülkelerde yaşayan 2,5 milyar insan, az gelişmiş çemberini kırmak ve yoksulluk perdesini aralamak için, uluslararası alanda dünya barışına da katkıda bulunacak daha hakça bir yeni ekonomik düzen kurulması için, gelişmiş ülkelerden daha büyük yardım bekliyor.**

- **Buna karşılık başlıca yardım kaynağı olan ABD, *"yardim yerine öğüt"* veriyor.**

ABD Dışişleri Bakanı Alexander Haig, geçtiğimiz 21 Eylül günü New York'da Birleşmiş Milletler genel kurulunun açılış oturumunda, ABD'nin dünyanın ekonomik kalkınması için öngördüğü stratejiyi açıklayarak, ülkesinin Kuzey Güney diyaloğu ve gelişme sürecindeki ülkelerin kalkınma sorunlarına ilişkin yaklaşımına berraklık kazandırdı.

Gerçi ABD'nin bu konulara yaklaşım şekli az çok biliniyordu. Ama yine de, gelişme sürecindeki ülkelerin sorunları karşısında daha anlayışlı gözüken batılı müttefiklerinin ve son zamanlarda uluslararası resmi kuruluşların bu ülkelerin durumları ve gelecekleriyle ilgili uyarılarının etkisiyle, ABD'nin bilinen tutumunda belli alanlarda olumlu değişiklikler olabileceği yolunda az da olsa bekleyişler vardı.

Dışişleri Bakanı Haig, tümüyle Başkan Reagan'ın izlerini taşıyan konuşması ile konuya açıklık getirerek bu bekleyişlere de son verdi.

YARDIMLARDA ÖNEMLİ ARTIŞLAR SÖZ KONUSU DEĞİL

Konuşmasında, ülkesinin gelişme sürecindeki ülkelerin sorunlarına "yapıcı ve işbirlikçi" bir anlayış içinde yaklaşacağını ifade etmekle birlikte, "**gelişmiş ülkelerden gelişme sürecindeki ülkelere yığınsal kaynak aktarılacağı yolundaki umutlar gerçekçi değildir**" diyen Heig, bu yapıcı ve işbirlikci anlayışın, gelişme sürecindeki ülkelere yapılan yardımlarda önemli artışlar olacağı anlamına gelmediğini belirtmeye özen gösterdi.

2,5 MİLYAR İNSAN BEKLİYOR

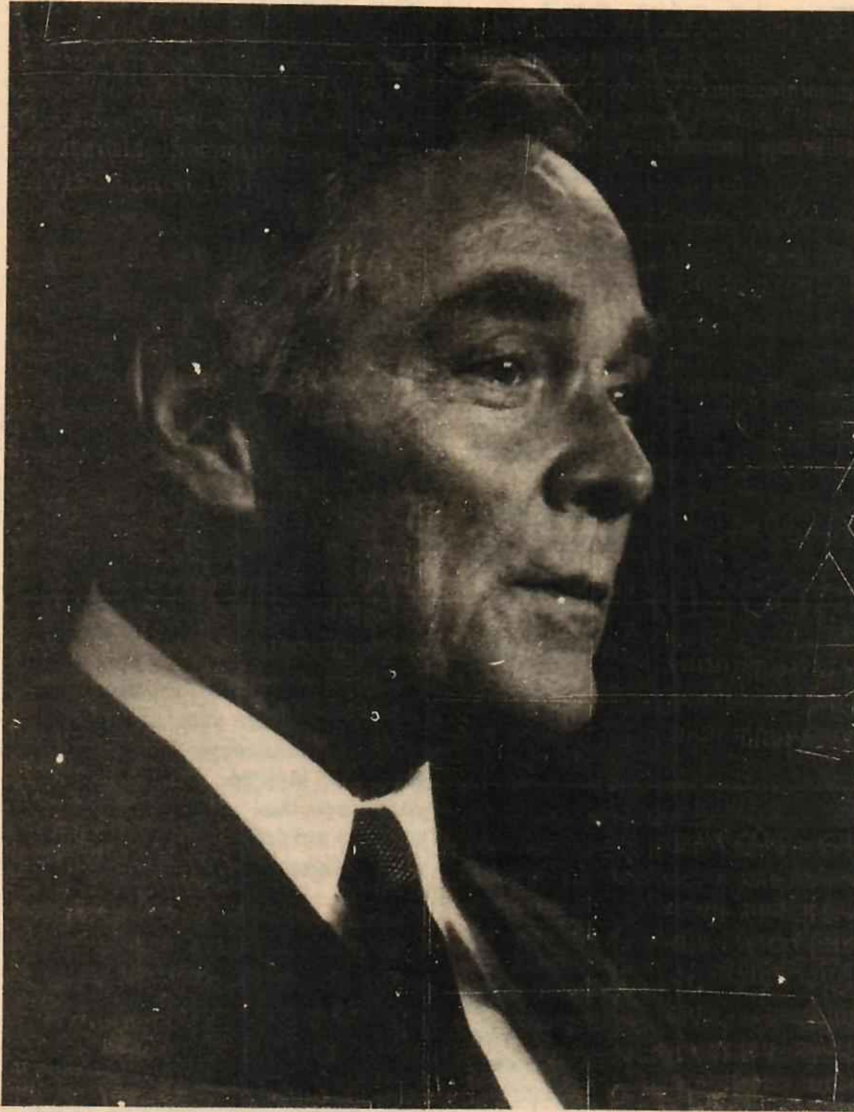
Bugün yüzden çok gelişme sürecindeki ülke ve bu ülkelerde yaşayan toplam 2,5 milyar insan, az gelişmişlik çemberini kırmak için, yoksulluk perdesini aralamak için, uluslararası alanda, dünya barışına da katkıda bulunacak daha hakca bir ekonomik düzen kurulabilmesi için, gelişmiş ülkelerden daha büyük yardım ve belli sorun alanlarında anlayış bekliyor.

Çeşitli uluslararası resmi kuruluşlarca derlenen verilere göre, 1979 itibariyle, kişi başına düşen ortalama ulusal gelir, gelişmiş ülkelerde 7 bin 900 — 8 bin dolar dolayında iken, gelişme sürecindeki ülkelerde 660 - 700 dolar, en yoksul 20 kadar ülkede ise 200 dolar dolayında. Yani, gelişmiş ülkelerdeki bir işçinin bir haftalık kazancı kadır.

Bu 2,5 milyar insanın çok büyük bir bölümü, beslenme, barınma gibi en temel gereksinmelerini karşılama olanaklarından yoksun iken; yaşamlarını sürdürebilmek için harcayabildiklerinden daha çoğu, yılda 500 milyar dolar, silahlanma yarışına harcanırken; en azından, bu araçlara harcandığı kadar insanları yaşatmak için de harcamak istiyorlar; gelişmiş ülkeler, ulusal gelirlerinden daha büyük bir payı yardım için ayırsın ve mali, ticari konularda, tarım ürünleri ve hammadde fiyatları konusunda, enerji, beslenme konusunda geliştirilmiş somut önerilere daha büyük bir anlayış göstersin, diye bekliyorlar.

TOPLU GÖRÜŞME SÜRECİ

O arada, gelişme sürecindeki ülkeler ve özellikle 77'ler grubu, ulusal ekonomiler arasındaki içba-

Haig, bol bol öğüt

ğımlılıklar böylesine arttığı için ve o nedenle ülke ekonomileri birbirlerinden çok büyük ölçüde etkilendikleri için, ekonomik sorunların "toplu görüşmeler" çerçevesinde, ele alınması gerektiğini savunuyorlar. Hele dünyada ekonomik bunalımın bu denli yaygınlaşması, böyle bir görüşme sürecini daha da kaçınılmaz hale getirmektedir, diyorlar. Ayrıca, Birleşmiş Milletler çerçevesinde başlatılacak bir toplu görüşmeler sürecinin, yardım veren ülkelerle yardım alan ülkeler arasındaki ikili ilişkilerin yarattığı belli sakıncaları da gidereceğini düşünüyorlar.

Batılı birçok sınaileşmiş ülkenin de yatkın gözüktüğü bu toplu görüşme sürecine, konuşmasında değinmeyen Haig, bunun gibi gelişme sürecindeki ülkelerin ticari ve mali konulardaki, hammadde ve tarım ürünleri fiyatları ve stokları konusundaki, beslenme, enerji, ödemeler dengesi alanlarındaki somut önerilerinden de söz etmedi.

BOL BOL ÖĞÜT

Buna karşılık, Haig'in bol bol öğüt verdiği görülüyor. Haig'e göre, "**kalkınmanın anahtarı, kendi kendine yardımda, daha çok çalışmada, özel sektör yatırımlarında ve insanların daha iyi duruma gelmeleri için özendirilmelerinde**".

Öteki öğütleri için ne dense boş ama, eğer Haig, kendi kendine yardım derken, ulusların öz kaynaklarına dayalı bir kalkınma yolu seçmeleri gerektiğini belirtmek istiyorsa, buna katılmama olanağı yok.

Özel sektörün özendirilmesine büyük önem veren Haig, "**kişisel özgürlüklerin yadsınması, verimlilik önünde, başarıların ödüllendirilmemesi kadar büyük engeldir**" diyor.

Reagan yönetiminin "otoriter ve totaliter" rejimler konusundaki bilinen düşünceleri ile Haig'in yukarıda söz ettiği anlamdaki kişisel özgürlük kavramı birleştirilince, strateji-de sözü edilen kişisel özgürlüğün, siyasal ve ekonomik özgürlüklerden çok, "kâr etme özgürlüğü" anlamına geldiğini anlamak güç olmuyor.

ÖZETLE, PAZARLARINIZI DAHA ÇOK AÇIN DENİLİYOR

Daha ayrıntılı önerilerin önümüzdeki haftalarda açıklanacağını söyleyen Haig, Washington'un dünya gelişme strateji önceliklerini özetle şöyle açıklamış bulunuyor:

"**Sistemin yükümlülüklerine ve yararlarına gelişme sürecindeki ülkelerin daha geniş ölçüde katılmalarını sağlayarak, uluslararası ticaret sisteminin güçlendirilmesi ve açılması**".

Böylece ABD, kibarca, gelişme sürecindeki ülkeler, pazarlarını bize biraz daha açsın, diyor:

"**Gelişme sürecindeki ülkelerin Uluslararası Para Fonu'na daha geniş ölçüde katılmaları ile mali sistemin yumuşak işlemesi**".

Herhalde bununla da, gelişme sürecindeki ülkeler, Fona daha büyük katkıda bulunsunlar, Fonun kaynakları genişlesin ve öylelikle gereksinmesi olan gelişme sürecindeki ülkeler daha çok kredi alabilsin, demek isteniyor.

"**En yoksul ülkeler, ödünlü dış yardımlara bir süre daha güvenebilirler. Ancak bu yardımlar, bunlara ençok gereksinmesi olanlarla, bunları en iyi kullananlar üzerinde yoğunlaştırılmalıdır... Özel girişimi özendirecek politikalar, daha iyi kaynak dağılımı ve daha hızlı ekonomik büyüme sağlar**" dendiğine göre, yardımların, özel sektörün öncülüğünde, kâr tutkusunun ve fiyat mekanizmasının yol göstericiliğinde, ulusca kalkınmaları şüpheli ama özel kesimin mutlaka kalkındığı ya da kalkınacağı ülkelere yöneleceği, anlatılmak isteniyor olmalı.

Özetle ifade etmek gerekirse, ABD, gelişme sürecindeki ülkelere, "**pazarlarınızı biraz daha bana açın, yabancı sermayeyi, yerli sermayeyi özendirin ama benden birşey beklemeyin,**" diyor. ●

DEVLETİN MADEN ALANLARI

Dr. MUSTAFA ÖZCAN ÜLTANIR

- **Yeni anayasa ve yeni maden yasası beklenmeden, mülkiyeti devletin elinde bulunan yatakların, kiracılık ya da ortakçılıkla özel ve yabancı sermayeye açılmasına çalışılıyor. Çarpık kapitalizme yaraşabilecek bu uygulamanın, Atatürk'ün Kemalist ekonomi ilkesiyle bağdaşması olanaksız.**

DÜN arama ve işletme ruhsatlarıyla, görkemli maden alanları özel kişilerin mülkiyetine bırakılıyordu. Bugün mülkiyeti devletin elinde bulunan yatakların, kiracılık ya da ortakçılıkla, özel ve yabancı sermayeye açılmasına çalışılıyor. Dünkü uygulama, kamu yararıyla çelişkili olarak özel kişilere çıkar sağlıyordu. Bugün yeni anayasa ve yeni maden yasası belirlenmeden getirilmeye kalkışılan uygulama ise, kamu yararıyla çelişkili olmasının ötesinde, özel kişileri çeşitli sorumluluklardan kurtararak, devlet kazancına ortak etme amacını taşıyor.

Yeraltı kaynaklarının sahibinin halk olduğu tartışmasız gerçek. Halk adına devletin malı olan madenler üzerindeki egemenlik ve kullanım hakkının, yalnızca devlet elinde olması gerektiği yadsınamaz. Dün olduğu gibi bugün de Türk halkının istencesinin aynı doğrultuda olduğu kuşkusuz. Ancak, 1961 Anayasası'nın doğal kaynakların aranması ve işletilmesiyle ilgili 130. maddesine, 1978/79 döneminde 2172 sayılı "Devletçe İşletilecek Madenler Hakkındaki Yasa" ile işlerlik kazandırılınca, özel ve yabancı sermaye yandaşlarının yaygaraları başladı. O günün özel sektör sözcüleri olan bugünün Friedman ekonomisi yöneticileri, "madenlerin devlet eliyle işletilmesi yasası tersine çevrilmelidir" diye kıyamet kopardılar. Onların tepkisinin oluşturduğu temelde, yeni maden yasası istemi doğdu, kotarıldı ve giderek tasarıya dönüştü. Bu gelişimler karşısında, Arayış'ın 22. sayısında, "devletin maden alanları başkasına bırakılmamalı" diyorduk.

Yürürlükteki 6309 sayılı Maden Yasası'nı günün koşullarına uyarlayacağı savlanan; kömür, demir ve boraks yataklarının devlet eline alınması, yani kamulaştırılması için kullanılan 2172 sayılı "Devletçe İşletilecek Madenler Hakkındaki Yasa"yı yürürlükten kaldıracak olan, gündemdeki "Madenlerin İşletilmesiyle İlgili Yasa Tasarısı"nın gerekçesinde, basına yansıyan şu tümceler yer almakta:

"2172 sayılı kanunla beklenen üretim artışı gerçekleşememiştir. Ayrıca artan kömür ihtiyacı için üretim açığı büyümüştür. 2172 sayılı kanunla geri alınan demir sahalarında ve yurdumuzdaki demir üretimi de hızla düşmüştür... 2172 sayılı kanunun uygulamaya konulması ve özel kesim elindeki sahaların devlet kuruluşlarına intikâlinden sonra üretim artışı beklenirken, aksine hızlı biçimde üretimde düşüş olmuştur. Uygulama ve üretim durumları ülkemizin enerji ve sanayi hammaddeleri üretiminde beklenen artışı gerçekleştirememiştir. bu sebeple 2172 sayılı kanunun kararnamelere dayanarak tesis edilen geri alma işleminin özel sektör üzerindeki baskısının kaldırılması ve kanunla belirli türdeki madenlerle bazı sahaların devlet kuruluşları eli ile işletilmesi uygun görülmüştür."

Açıklanan gerekçedeki üretim düşüşü savları gerçeği yansıtmıyor. Özel sermaye yandaşlarının olanak bularak yaptıkları tüm engellemelere karşın, devletin bu işletmeciliği yine de başarabileceği görüldü. Kömürde ve öteki madencilik dallarında, devlet işletmeciliğinin üretim artışı sağladığı kanıtlandı. Örneğin linyit kömürü üretimi, 1980 yılında 1979 yılına göre yüzde 10 arttı. 1981 yılının ilk altı ayındaki üretim artışı ise, 1980 yılının ilk altı ayına göre yüzde 9'u aşkın. 1980 yılında Türkiye'nin maden dışsatımının yüzde 72'sini boraks (bor) oluşturarak, en ön sıraya geçti. 1980 yılındaki demir cevheri üretimi, 1979 yılındakinden yüzde 18 daha çok. Bunlar devlet işletmeciliğinin başarıları.

Bakanlar Kurulu ile Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı arasında sürtüşmelere neden olan, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'na geri çevrilerek üç kez değiştirilen, yeni maden yasa tasarısı; termik elektrik santralları için kullanılacak büyük linyit alanları, boraks yatakları ve demir madeninde devletleştirme sınırlarını bir ölçüde yaygınlaştırıyor; bor, fosfat, asfaltit, taşkömürü, uranyum ve toryum yataklarını bütünüyle devlet eline alıyor. Ancak sakıncalı bir tutumla da, ısıtmada kullanılacak rezervi sınırlı görülen ama tam bilinmeyen, yakacak üretimine uygun linyit yataklarının eski sahiplerine geri verilmesini kabul ediyor. Ölçütünün nasıl saptanacağı tam bilinmeksizin, verimli işletmeciliğe uygun olmayan madenlerin eski sahiplerine bırakılmasını öngörüyor. Genel çizgileriyle kamu yararını korur gözüken yapısıyla tasarı, özel ve yabancı sermaye yandaşlarının işine gelmeyince, "kamulaştırılan madenler eski sahiplerine iade edilecek" diye yola çıkan Friedmancılar, şimdi yeni maden yasasını istemeksizin, devletin mülkiyetindeki maden alanlarını, kiracılık ya da ortakçılık yöntemiyle özel ve yabancı sermayeye açma girişimini başlatmış bulunuyorlar. Gazetelere ilanlar bile veriliyor.

Ülkemizde madencilik işletmeciliğinin en güçlü devlet kuruluşu olan Etibank, kendisi işletemiyormuşçasına çeşitli alüminyum, krom, kurşun-çinko-barit, civa, antimuan, altın, manganez, perlit gibi sahaları kira karşılığı işletmeciliğe ya da madencilik deyimiyle rödövans işletmeciliğine çıkarmış bulunuyor. Oysa Etibank'ın rödövans işletmeciliğine çıkardığı maden sahaları üzerinde çalışmaları olduğu, bu konularda elinde teknolojik birikim bulunduğu bir gerçek.

Etibank'ın da katılacağı özel ve yabancı sermaye şirketleriyle, Siirt Madenköy bakır projesinin, Rize Çayeli Madenköy bakır projesinin ortakçılıkla işletileceği açıklanmış bulunuyor. Etibank'ın en çok ürettiği, sattığı ve kazanç sağladığı cevherin bakır olduğu, kamu sektörü bakır üretim teknolojisinin yeterliliği gözönüne alındığında, bu tutumun nedenini anlamak güçleşiyor. Bugün ortakçılık konusu yapılmak istenen Siirt Madenköy bakır tesisleri, 13 milyon ton bakır rezervi bulunan yüzde 2.6 tenörlü cevheri işleyecek. Rize Çaye-

li Madenköy bakır tesisleri ise, 30 milyon ton rezervi olan, yüzde 2.8 bakır ve yüzde 4.5 çinko tenörlü cevheri işleyecek ve çinko-bakır konsantresi üretecek. Kazançlı olabilecek her iki proje için de, Mayıs 1979'da Etibank bünyesinde Tesis Müdürlükleri kurulmuş bulunuyor. Bakır denilince, Atatürk döneminde Ergani bakır işletmesinin 11 Haziran 1936 tarih ve 3034 sayılı yasa ile yabancı sermaye boyunduruğundan kurtarıldığını anımsamakta yarar var.

Ortakçılık projeleri bakırla da kalmıyor. İkinci alüminyum tesisleri projesi ve başka projeler de var.

Devlet maden işletmeciliğinin kazançsız olduğu söylenemez. Tüm engellemelere karşın, devlet yine de madencilikten kazanç sağlayabilmektedir. Örneğin Etibank'ın sermaye yetersizliği giderilmemekte, nitelikli teknik ve yönetici personel çalıştırmasını sağlayıcı mali olanaklar oluşturulmamakta, ama yine de kâr edebilmektedir. Kârdan daha önemlisi, ülke ekonomisine döviz ve hammadde sunabilmektedir.

Giderek rödövans ve ortakçılık işletmeciliğinin yaygınlaştırılması, demire ve kömüre uygulanması da olası. Etibank gibi, Türkiye Kömür İşletmeleri Kurumu da, rödövans ya da ortakçılıkla linyit alanlarını işletmeye kalkışırsa şaşmamak gerek. Nitekim 1975/77 döneminde, yeni linyit elektrik santrallarının kurulması ve güvenceli biçimde işletilmeleri için, büyük linyit alanlarına devletin el atması gerektiğinde özel sermaye savunucuları da birleşiyorlardı. Ancak onlar, bu yatakların yine özel sektör kuruluşlarına kiralanarak, yani rödövansla işletilmesini istiyorlardı.

Madenler devlet eline alındığı zaman, kamu sektörüne yaraşır devletçilikle işletilmeleri gerek. Mülkiyeti devletin elinde olsun, kira ve ortakçılıkla özel sektör işletsin görüşü; davulu kamu sektörünün boynuna asan, tokmağı özel sektörün eline veren, çarpık kapitalizm uygulaması olabilir, ama Atatürk'ün kalın çizgilerini çizdiği Kemalist ekonomi ile bağdaşamaz. Kaldı ki özel sektör maden işletmeciliği çıkar kazancına, yabancı sermaye maden işletmeciliği de sömürüye yönelik olur. Her iki işletmecilik de, yatakları kazanç için talan eder. •

KONUT KİMLER İÇİN SORUN

MEHMET ERDÜL

- **Herhalde Libya için ya da benzeri petrol geliri yüksek ülkelerle, ekonomik sıkıntı çekmeyen dışsatımı yüksek ülkeler için sorun değil konut.**
- **Bu kira artışı denilen toplumsal derdimiz karşısında, insanlarımızın yanlış bir şey yapmalarına olanak bırakmayacak önlemler alınmalıdır.**
- **Önce ivedilikle hazırlanan yasa yürürlüğe konulmalı, uygulanan ekonomik model sonucu oluşan zamlara "DUR" denilmeli, çözümler devlet eliyle başlatılmalıdır.**

"Çimentoya zam yapıldı..."
"İnşaat demirinin yeni fiyatı açıklandı.."

"Kiremit ve tuğla fiyatları..." diye süren ve uygulanan ekonomik modelin gereği olan yeni zam haberlerini duymaya alıştığı günleri yaşıyor Türk halkı.

Ne var ki, geçen hafta gazetelerin duyurduğu yeni iki haber bunların en ilginci idi. "Çiviye zam yapıldı" diyordu gazeteler. Aynı günlerde tüm basında bu zam haberinin ya yanıbaşında, ya bir arka sayfasında İmar ve İskan Bakanı Şerif Tüten'in, Türkiye'deki konut sorununa ilişkin bir konuşması yayınlanıyordu.

Tüten'in yaptığı açıklamaya göre "..Her yıl ülkemizde 300 bin konuta gereksinim duyulmakta"ydı. Bu gereksinmeye karşılık, Sayın Tüten "bir yılda üretilen konut sayısı"nın "120 bin civarında" olduğunu ileri sürüyor ve "vatandaş bu gereksinimini karşılamak için ya gecekondu yapmakta, ya kaçak inşaata yönelmekte"dir diyordu. Konut sorununun çözümü için "bir mucize gerek olmadığını" belirten Tüten şöyle sürdürüyordu konusmasını:

"İlk önce bir kredi fonu oluşturulacak, sonra sırasıyla arsa ve altyapı meselesi çözümlenecek, yeni teknolojilerin bu sahaya uygulanmasına çalışılacak ve konu ile ilgili tüm formaliteler birleştirilecektir. Bu sorun dünyanın her tarafında aynı kurallarla çözümlenir."

Gazeteler birkaç gün sonra da tüm bu işlerin yapılabilmesi için, ya da başka bir deyişle konut sorununun çözümü için devlet katkısının ne olacağına ilişkin Bakanın yeni bir açıklamasına yer veriyorlardı. İmar ve İskan Bakanı bu kez hangi kesimden ne beklendiği, noksanlıklar ve bütçeden sorunun çözümü için ayrılan fonu açıklamak gereğini duyuyor ve şöyle diyordu:

"1982 bütçesinin yüzde 5'i konut sorununun çözümü için ayrılmıştır. Bu miktar 100 milyar liradır. Vatandaş ve özel sektörün bu fona katkıları olduğu zaman 100 milyar lira daha da artarak 200-300 milyar liraya ulaşacaktır. 30-40 yıl önce konut için fon kurulsaydı, bugün konut meselesi gündemde olmazdı..."

ALMANYA'DA "EV KAVGASI"

Tüten'in konuşma metni ve açıklamalarının basında yeraldığı günlerde, aynı "derdin" Türkiye'ye özgü olmadığını kanıtlamak istermişçesine Almanya'dan Berlin kaynaklı haberler geliyordu. Berlin'de halk uzun süredir boş duran evleri işgal etmişti. Polis bir zaman işgal altında tutulan bu evleri boşaltmak isteyince de halk ile polis arasında çatışmalar

çıkmıştı

Milliyet'te Sami Kohen "Ev Kavgası" başlıklı yorumunda şöyle açıklıyordu bu ev kavgasının nedenlerini:

"Kiralar Almanya'nın genel düzeyinin çok üstündedir. Arsa spekülatörleri eski evleri çürümeye terk etmekte ve daha sonra onları yıkıp yerine lüks ve pahalı apartmanlar inşaa etmektedir."

Gelişmelerin ekonomik ve politik yönlerine de değinilen yorum şöyle bitiyordu:

"Bir eve sahip olmanın kavgası içinde bulunanları yatıştırmanın yolu herhalde onlarla kavga etmek değil, kendilerine başlarını sokabilecek bir ev temin etmektir."

"EV KAVGASI"NDAN LİBYA ÖRNEĞİNE

Konut sorununun bize özgü olmadığı bir gerçek. Üstelik bize özgü olan konut sorununun çözümü için Tüten'in açıkladığı yöntem de doğru.

"Altyapı ve arsa meselesi çözümlenmeli"dir. Devlet bu iş için fon da kurmalıdır. "Yeni teknolojilerin bu sahaya uygulanması için formaliteler kolaylaştırılmalıdır." Ve de üstelik Bakan'ın dediği gibi bu sorun "dünyanın her tarafında" değilse bile, birçok ülkesinde bu yöntemlerle çözümlenebilmiştir.

Bu ülkelerden biri de Libya'dır. Ne var ki Libya, Bakanın gerekli gördüğü "Yeni teknolojiler"i Türk şirketlerine uygulatarak çözmüştür konut sorununu.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde liman inşaatı yapmış bir büyük firma ile birlikte, 70'e yakın Türk İnşaat Şirketi var bugün Libya'da. 1969 Devrimi sonrası ilk kez 1972 yılında girmişler Türk İnşaat şirketleri Libya'ya. Sonrası yıllarda da ülkedeki inşaat işlerinin büyük bir bölümü Türk firmalarınca yapılmaya başlanmış. Bu firmalardan sadece birisi bugüne değin 233 milyon dinar (yaklaşık 785 milyon dolar, ya da 93 milyar Türk Lirası) tutarında inşaat işi almış. Bir başka Türk şirketi ise, Libya'da yatırım yapan tüm firmalar arasında, sözleşme süresinden önce iş teslim eden tek firma olmuş. Libya Halk Cemahiriyesi'nin yetkilileri şimdilerde o firmaya sormadan Bingazi yöresinde inşaat ihalesi yapmıyor. Ne zaman o firma "Biz bu işi yapmayız ya da yapamayız" derse o zaman o işi yapacak bir başka firma arıyorlar.

"ANADOLU PARKI"

Libya'daki Türk inşaat firmalarının başarısı, öteden beri Libya'da var olan bir olguyla birleşmiş. Trablusgarb savunmasında, Türklerle Libyalıların omuzomuza çarpışmış olmaları, Mustafa Kemal'in ilk bağımsızlık savaşı veren dünya lideri olması inancı, Libyalıların, Türklere bir ayrı gözle bakmalarına neden olmuş.

Bugün Libya'da dünyanın hiçbir milletine özgü eskiden kalma bir anıt, bir eser göremezsiniz Türkler dışında. Devrim sonrası "Yeşil Alan" adı verilen eski bir meydanın girişinde iki sütun vardır. Bu sütunlardan birisi üzerinde "Türk Kalyonu" ötekinde "Türk Atlısı" anıtlaştırılmıştır. Hemen bu sütunları geçip, sağ tarafa döndüğünüzde de, İstanbul'daki kapalı çarşı benzeri bir yer vardır, adı da "Türk Çarşısı."

Dünyanın birçok ülkesinden işçi var Libya'da. Ama Türk işçilerinin dışında hiçbir ülke işçisine özgü, bir toplanma yeri yok. Eski adını sorduğumuzda Libyalıların bile anımsayamadıkları bir parkın adı şimdi "Anadolu Parkı" olmuş. Türk işçileri, hele işsiz kalanlar, oturma izni alamamışlar, eşine, bebesine para gönderemeyenler, sorunu olup da çözüm bulamayanlar bu parkta toplanmaktalar. Dertleşmekte, söyleşmekteler burada(*).

İşte Türk firmaları ve Türk işçileri bu sevgi ve işbirliği ile sempatiyi ve de "Yeni teknolojik uygulamaları" birleştirmiş, Libya'nın konut sorununu çözmede en büyük etken olmuşlar.

ŞİMDİ NE DEMELİ ?

Peki bu konut kimler için sorun?

Herhalde Libya için ya da benzeri petrol geliri yüksek ülkeler için; ekonomik sıkıntı çekmeyen dışsatımı yüksek ülkeler için sorun değil konut.

Ancak ülkemiz için böyle bir sorun var. İlgili Bakan "var" demektedir, halk "var" demektedir.

Görünen o ki bu sorunu aşmanın yolu da güçlü bir ekonomiden geçmektedir. Çimentoya, demire ve de çiviye zam yapmakla bu soruna çözüm arayanların ancak yollar tıkanmaktadır. Öyle pek uzaklara gitmeden "1979'da bu ayrılan for ile kaç sonut yapılabilirdi, bugün kaç konut yapılabilir?", bu ekonomik model sürerse "1982'de bir konutun maliyeti ne olacaktır?" sorularına yanıt verecek istatistiki bilgiler çıkartılmalıdır.

Uygulanan ekonomik model ile, bugünden, 1982'nin değil, yarının bile maliyet hesabını çıkartmak güç gibi görünmektedir.

Bakanın açıklamalarına göre devlet bu iş için para ayıracaktır. Ancak devletin ayıracağı bu paranın durduğu yerde tükenip erimesine, yok olmasına olanak bırakmayacak önlemler zaman yitirmeden alınmalıdır.

Bu "kira artışı" denilen "toplumsal dert" karşısında, insanların bunalıp, Almanya örneği yanlış birşeyler yapmasına olanak bırakmayacak artışa "dur" diyecek yöntemler bulunmalıdır.

"Yeni teknolojilerin uygulanması" için arayışlar içinde bulunmaya gerek olmadığı gerçeği kabul edilmeli ve eğer konut sorununa gerçekçi bir yaklaşımla çözüm bulunmak isteniyorsa, —ki hazırlanan yasa bunu göstermekte— önce bazı şeylere "dur" denmeli ülkemizde. "Zamlara dur" denmeli; "spekülatörlere dur" denmeli.

Hazırlanan yasa yürürlüğe konmalı ivedilikle. Yıllardır yapılamadığından yakınılan "şu kadar yıl önce başlasaydı" diye sızlanılan günleri aramaya olanak bırakmayacak şekilde devlet eliyle başlatılmalı uygulamalar. •

(*) Libya'daki Türk işçilerinin sorunlarına da bir başka ARAYIŞ'da yervermeye çalışacağız.

ASALA-K... YUH OLSUN DÜNYAYA... VE DE İYİ BİR SIKINTIYA DAYANILMAK ÜZERE NOTLARDIR

FİKRET OTYAM

ADAM, elindeki tabancayı kadının ense köküne dayamış, pencere önünde, bu kahramanlığı ve yiğitliği, erkekliği aşağıdan görülüyor mu diye bakıyor. Bu, bir Ermeni teröristi gençtir ki aklınca dedelerinin nam-ı hesabına Türklerden intikam alıyor!

Korkunç bir savaşın, artık gerçekten tarihe, evet niceleri gibi tarihe gömülmesi gereken korkunç bir savaşın öyküleri, belgeleri kitaplardadır, yer yer de belleklerde. "Şu şunu şöyle kesmiş, bu bunu böyle kesmiş" gibilerine. Yapılan zulumlardan yarar umanlar, bunu sürdürenler acaba son Fransa olayında kimler oluyor, neden değerlendirmiyor dünya, yaman meraklanmaz mısınız?

Savunmasız insanları kırka yakın silahla odalara kapatan, orayı korumakla görevli kişiyi alçakça şehit eden, ölüleri kapıya atan, üç-dört yaşındaki bebeye bu korkunç anları yaşatan, kadının ense köküne, boynuna tabancayı dayayıp ve de pencere önüne getirip parmaklarıyla zafer işareti yapmaya zorlayan kimdir, neden öğrenmek istemez bunu dünya? Ama bunlar elbette Türkler değildir, Fransa Devlet Başkanı bay Mitterrand'ın "Polis kuvvetlerimiz cürüm veya tedhiş eylemlerini tabii olarak her zaman öngörmez" diyerek de yandan yandan koruduğu ve ayıptır yazması bu çetelerden korktuğu için fazla yoruma da kaçmadan koruduğu Ermenilerdir, tıpkı polisinin yaptığı gibi!

Fransız Güvenlik Kuvvetlerinin desteği ve koruması altında her türlü melâneti yapan, şımarık, beyinleri yıkanmış, gerçek insanlıkla uzaktan yakından ilişiği olmayan bir avuç kangüdücünün üstün marifetlerini(!) TV denilen akcamda seyreden dünyanın suskunluğuna mı şaşarsın, yoksa başta devlet başkanlarının bile yandan yana korumacılığına mı?

Ünlü roman yazarımız Yaşar Kemal'in romanlarını okuyan Bay Mitterrand, bu son davranışıyla Türk halkının gözlerindeki anlamı da acaba okumak isteyecek midir?

Eşeğe kızıp semeri dövmek de ne yarar sağlar?

TV'den yansıtılan olaylar dünya için, hele hele Fransa için bir utanç belgesidir, yüzkarasıdır. O bir avuç sulu beyinli kan güdücü, masum insanlara silah zoruyla zulme girişmişken, öldürürken seyirci kalan Fransız polisi, barikat arkasında "Türkiye" diye bağıran Türk vatandaşlarına saldırıya geçmektedir! Ama o içi kan ağlayan topluluk, yasalara da saygıdan olacak "dağılın" buyruğuna "evet" dediyse korkaklığından olmadığını bir zamanlar aynı biçimde ülkemize silah zoruyla konuk olan Fransızlar, sanırım yakından bilirler, çünkü konuklukları yedi düvelle birlikte uzun olmamıştır, uzun sürmemiştir.

Paris'de Türk Başkonsolosluğu ile Türk Kültür Ateşeliğine Fransız desteği ile giren —artık bunu böyle yazmakta bir sakınca, abartma yok— Ermeni kangüdücülerinin eylemleri sürerken buna koşut olarak Fransız Radyo ve Televizyonunun aynı andaki yayınında Türkiye aleyhtarı Ermeni propagandasının önde gelen isimlerinden Ermeni yazar Vahe Katca'nın akcama getirilip kangüdücülerinin bölgesel eylemlerini dünyaya daha geniş olarak yansıtmasına ne buyrulur? İnsancıl Fransızlara yaraşan bir tutum mudur bu?

Devlet Başkanı Bay Mitterrand'a yaraşır bir güvenlik anlayışı ve TV'ciliği elbette, evet elbette bu olmamalıydı, işin binbir acısından birisi de bence budur Fransa'nın nam-ı hesabına!

Tedhiş yiğitleri(!) yani korunmasız masum kadınların boynuna, ense köküne tabanca dayayıp zafer işareti yaptırtan bıyıklı bu yiğit(!) Ermeni delikanlısı ve arkadaşları Türkiye'deki Ermeniler için seyahat özgürlüğü de istiyorlarmış! Bunun yanıtını vermek, kardeş gibi, barış içinde, özgürlük içinde birlikte yaşadığımız Ermeni topluluğu ve onların önde gelenleri için bir görev olmalıdır. Bu isteğin yanıtının yerine getirileceğinden hiç mi hiç kuşkumuz yoktur, bu görev elbette yerine getirilecektir ve bu yanıt dünya kamuoyuna postalanmalıdır tez elden...

ASALA denilen bu gizli Ermeni örgütünün sanırım bir harfi devamlı çıkmamaktadır ki, aslının "ASALAK" olması gerekir. Başta Fransızlara kene gibi yapışmış, onların destekleri altında uğraş veren bir örgüttür bu, ASALA değil ASALAK'tır aslında.

Olayı yansıtan gazete başlıklarına baktım da bu insanlık dışı işleri, en vurucu bir biçimde üç kelimeyle vurgulayan Hürriyet'in başlığını sevdim bir gazeteci olarak. "YUH OLSUN DÜNYAYA"!

"Dünyaya yuh olsuna" ortak olurken, Fransız polis yetkilileriyle pazarlık sonucu ellerini havaya kaldırarak teslim olan kangüdücü katillere Fransız yöneticilerinin, yasalarının ne yazdığını da dikkatle izleyeceğiz.

BAŞKAN REAGAN'DAN ÖNEMLİ RİCAMDIR, BİLGİLERİNE...

"Yuh Olsun Dünyaya"nın baş jandarma komutanı ABD Başkanı kovboy Reagan, Türk ve Rumları hemen uzlaşmaya çağırmış, "bu iş fazla uzadı bitsin" buyurmuş! Buyurur buyurur, adam "Yuh Olsun Dünya"nın Candarma Genel Komutanıdır. O, bi-şey istedi mi olması gerekir, bunu böyle bellemişler, böyle düzenlemişler.

Şimdi bizim başkovboy sayın Reagan'dan bir isteğim var, bir aralık benim bu işime de, isteğime de bir el atarsa kendisine teşekkürlerimle selam ederim.

Efendim, geçenlerde bir Ege ilçesine gittik, o bölgenin önde gelen otobüs işletmelerinden birisinden eşimle birlikte yer aldık, Antalya'ya aktarma yapmak üzere. Aktarılacağı-

mız yere geldik, "Kontenjanımız var dört kişilik beğenin" dedi oranın yöneticisi, biz de saf saf beğenip bir teker üstüne gelmemesine özen göstererek iki yer aldık. Derken sayın Başkan, aktarılacağımız otobüs geldi, daldık içeri, daldık ama yeri kodunsa bul, millet horul horul uyuyor! Muavin beyi çağırıp yerimizi sorduk, "orası çok önceden satıldı, bak müşteriler de uyuyor" dedi, patırdı gürültü sonunda itişe kakışa en arka sıraya dokuz saatlik yolculuk yapmak üzere zar-zor sığındık. Bu pek büyük otobüs işletmesi, Ermeni teröristler gibi zulum ettiler bize, yani bilet satarak ve aynı yeri iki-üç kişiye satarak asfalt üstü soygun yaptılar ki bu eylemlerinde pek ünlülermiş meğerse! Şimdi sıkıyönetim var, öyle eline tabancayı altıpatları, steni falan alıp yola durup "sökülün paraları" demek yasak ve zor, ama bunlar başka bir yol bulmuşlar, asfalt üzerine bürolar açmışlar, bir yeri üstü üste satıyorlar, otobüs hareket edince şoföre ve yalak yardımcılarına teslim oluyorsunuz, sizi esir alıyorlar, kafaları kızarsa sayın başkan aşağı atmakla tehdit ediyorlar! Yani diyeceğim o ki, bu ara işleriniz biraz yoğun ama, şu konuya da bir el atın bari!..

ŞAKA BİR YANA

Şaka bir yana, Aydın'a kadar süren o çileli yolculuktan sonra geceyarısı evine telefon ettiğim zaman, iki dakika sonra bir trafik ekibini olay yerine sevkeden, dört dakika sonra da olay yerine bizzat gelen, bu biletle soygun işine el atan Aydın Emniyet Müdürü Sayın Kenan Koç'a bu görev anlayışından ötürü teşekkürümü burada da yerine getirmeyi kendime bir görev biliyorum, "sağ olsun" diyorum birkez daha. Dağdaki değil, otobüslü eşkiyalara dikkat ey okurlar, bilet alırken, satana Kur'an'a el bastırın, eğer yakında bir noter varsa satışı noter senedine bağlayın, gerçi biraz masraflı olur ama en sağlamı da budur. Pamuktan kale olur mu, olmaz, ama siz yine de dikkatli olun benden uyarması!

YİNE SAYIN ÖZAL

Ey emekleriyle geçinen geniş halk yığınları, sözüm sizleredir, şimdi beni iyi dinleyin. Başbakan Yardımcısı sayın mı sayın Özal, Milliyet Gazetesine bir özel demeç verdi, gözünüzden kaçmış olabilir, başbakan yardımcısı Özal amca diyor ki anhası minhası:

.. **Ekonomide bazı şikayetler olabilir. Ama unutulmamalı ki, her ekonomide bazı aksaklıklar olabilir. Hesabını bilmeyen mutlaka sıkıntıya düşer. Randıman yukarı doğru çıkarken hesabını bilmeyenler arasında elbette zayiat verilir. Ancak şunu da belirteyim: Türkiye'de teşebbüs gücünün uyumu çok yüksekmiş. Aslında bu durum her grup için geçerlidir. İyi bir sıkıntıya dayanılmıştır.**

Parası olan ve sınıfın ortasında oturan kişiler, biriktirmelerini, altınlarını yasal ve yasal olmayan tefecilere vermişlerdir. Yani paralarına göre şapka sahibi olmuşlardır. Hani şapkalar var ya, milletin kafasına uçup giydirilen, bunlar num ata numaradır, mangırına göre kafalara şapkalar giydirilmiş, sonuçta faizlerini kazançlarına ekleyerek iyi bir sıkıntıya dayanmışlardır. Ticaret erbabı ve sanayici gruplarını hesaba katmaya gerek yok, onlar arabalarını dağdan, herzaman olduğu gibi üstelik asfalt yoldan aşırmışlar ve iyi bir sıkıntıya iyi bir biçimde dayanmışlardır... Eeee sıra geliyor dar gelirli, alın teri ve emeğiyle geçinen ve neslinin tükenmesi için türlü çeşitli modellerin üzerlerinde uygulandığı garibanlar sınıfına! Bendeniz oldum olası parayı bilmeyen, hesabını bilmeyen vatandaşın birisiyim, eğer Özal'ın Başbakan Yardımcılığının süreceğini bileydim, otuz yıllık birikimimi Gazipaşa'nın dağının eteğine yatırır mıydım? Verirdim yasal ve yasal olmayan tefecilere, faizcilere yani, hoş şimdi hepsi yasallaştırıldı ya neyse. Ama benim kör talihim burada da bana yetişirdi, bu kelli parayı faiz uğruna yatırdığım kişi ya da kuruluş alınca mangırları savuşurdu yurtdışına, kalırdım dımdızlak! Çok şükür şimdi böyle tehlike yok, sayın Maliye Bakanının efradı bunları denetliyor, zaten denetlesin denetlemesin umurumda da değil, zira orada işleyen, işletilen param da yok. Evet, biz emeğiyle, emekli maaşıyla geçinen garibanlar sınıfına bu ekonomik anlayışa göre sıkıntının en iyisine dayanmamız gerekiyor. Benim, sizler gibi, yani milyonlarcanız gibi sıkıntıya iyi katlanmak formüllerim, buluşlarım vardır. Vardır ama hergün sıkıntıya iyi dayanmak için formül aramaktan hayatın yavaş yavaş kaymaktadır. Şimdi sayın Başbakan Bülend Ulusu'dan ve bilhassa sayın Devlet Başkanı ve Konsey üyesi sayın büyüklerimden çok ama çok rica ediyorum, bizim sevgili Özal'ımızı yurda ilk girdiğinde Allah lillah aşkına (zira ben şu satırları yazarken yine Amerika'daydı) azıcık Ankara'da, yani nerede olursa olsun ülkede tutun, hatta yine rica ediyorum uçakla Antalya'ya salın, ben kendilerini Gazipaşa terminalinde bekler bizim eve götürürüm, orada başbaşa verelim garibanlar sınıfının bu ekonomik başarılı dönemde daha iyi bir sıkıntıya dayanmak yollarını birlikte araştıralım, bu benim bir yurttaşlık görevimdir, baştan dedim, bu konuda çok mu çok deneyliyim. Yolluk verilmesine gerek yok, benim konuğum olur, tabii davar etini sevip sevmediğini bilmem. Bizim Gazipaşa'da hep davar keserler ve taze taze pişirip yerler, davar yani keçinin erkeği, kavurması pek leziz olur, ayran bol, süt bol, bahçede yeşilden yana rokaydı, tereydi, çeşitli turplardı, kabaktı, biberdi, hele patlıcandı bol mu bol, yani gıdasından yana meraklanmayın. Gerçi yatak odalarında dahi ara sıra akrepti, yılandı boy gösteriyor ama, eh ben koca başbakan yardımcısını bunlara sokturacak değilim ya, elimde tüfek, filit pompası, plastik sinek raketi beklerim sabahlara dek, iş, vatan kurtulsun, vatanın yanı sıra, vatanın çoğunluğunu kapsayan orta sınıftan daha sonra sınıfta kalan garibanlar sınıfı kurtulsun. Gelsin, başbaşa verelim, daha iyi bir sıkıntıya nasıl katlanılır yolunu yordamını bulamı, eğer bu olmazsa valla da billa da yine eninde sonunda hır çıkar Türk Silahlı Kuvvetleri de dünya dön dükçe asıl görev yeri ve konutu olan kışlaya dönemez, aha benden yazması, uyarması. Sayın Özal'ı hemen bekliyorum, adresim Posta Kutusu: 1 Gazipaşa-Antalya. Helikopterle getirtilecekse, plajın orda bir kumsal şeridi var, oraya atsınlar ben hemen gider alır, ara çaydan sırtımda geçirip —çünkü köprü möprü yok istesem de istemesen de maalesef ağırlığına bakmadan sırtlayıp geçirmem zorunlu, koca Başbakan Yardımcısına ayakkabılarını çıkar şimdi suya dal, bataklığa ve çakıl taşlarına, su yılanlarına dikkat diyecek halim yok ya— eve buyur ederim, sonra terastaki büyük masada başbaşa verip iyi sıkıntılara nasıl katlanabilirli ikili görüşmelerine başlarız.

En derin saygı ve sevgilerimle efendim. •

ÇALIŞAN ÇOCUKLARIMIZ

KENAN AKÇAY

- **Çocukların çalışma yaşamlarına girişlerinin çeşitli nedenleri vardır. İlk neden ekonomiktir. Örgütlenme, toplu pazarlık ve grev haklarından yoksun bulunan işçiler, sanayi devriminin hemen ardından çok kötü koşullarda düşük ücretlerle çalışmaya başladılar. Dolayısıyla da ailelerini doyurmakta güçlükle karşılaştılar. Bu güçlüğü giderme umuduyla, kadın ve çocuklar da çalışma yaşamına atıldılar.**

- **İşverenlerin kadın ve çocuk işgücü çalıştırma istemelerinin bir başka nedeni de bunlara ödenen ücretlerin düşüklüğüdür. Hızlı sermaye birikimi olanağı, işverenleri bu ucuz işgücüne yöneltmiştir.**

TÜRKİYE'de her yıl doğan bir milyonu aşkın bebekten 165 bini bir yaşına, 63 bini de dört yaşına gelmeden ölmektedir. Yani günde yaklaşık olarak 65, dakikada da 20 çocuk, yeterince beslenemediği, sağlığı ile ilgilenilmediği ve bakım görmediği için ölmektedir.

Geçen öğretim yılında ilkokul çağında bulunan çocukların yüzde 10'u yani 70 bin kişi okul ve öğretmen olmadığı için cahil kalmak zorunda bırakılmışlardır. Yine aynı öğretim yılı sonunda ilkokulu bitiren yaklaşık 3 milyon çocuk arasında yalnızca 880 bini ortaokula devam etme olanağı bulabilmiştir. Geriye kalan 2.2 milyon çocuk okulu terkederek ucuz emek ve işsizler ordusuna katılmıştır. Her yıl da bu rakamlar artmaktadır. Çocukların çeşitli olanaksızlıklar yüzünden son yıllarda çalışma alanlarına yöneldikleri görülmektedir.

ÇOCUKLARI ÇALIŞMAYA İTEN NEDENLER

Ülkemizin çalışma yaşamına göz attığımızda, çocukların çalıştırılmasında başlıca iki kendine özgü alan bulunduğu göze çarpmaktadır. Biri esnaf ve sanatkar yanı, diğeri ise iş yasası kapsamına giren özellikle sanayi işyerleridir.

Çocukların çalışma yaşamına girişlerinin çeşitli nedenleri vardır. İlk neden ekonomiktir. Örgütlenme, toplu pazarlık ve grev haklarından yoksun bulunan işçiler, sanayi devriminin hemen ardından çok kötü koşullarda düşük ücretlerle çalışmaya başladılar. Dolayısıyla da ailelerini doyurmakta güçlükle karşılaştılar. Bu güçlüğü giderme umuduyla, kadın ve çocuklar da çalışma yaşamına atıldılar.

Diğer bir neden de, işbölümü ve makinelerin sağladığı seri halindeki üretimin, üretim tekniğinin basitleşmesi ve bunların sonucu olarak, zenaat ekonomisi içinde olduğu gibi uzun yıllar çıraklık dönemleri geçirmeye gerek kalmamasıdır.

İşverenlerin kadın ve çocuk işgücü çalıştırmak istemelerinin bir başka nedeni de bunlara ödenen ücretlerin düşüklüğüdür. Hızlı sermaye birikimi olanağı, işverenlerin bu ucuz işgücüne yöneltmiştir.

Sermaye, tabiatı gereği üretimin devamlı olarak artırılması peşinde koşar. Bu eğilim dönemsel bunalımlar yaratmaktadır. Çünkü halkın talepleri üretilen malları tüketemez. Sermaye ve emek istenildiği zaman ve gereken ölçüde üretimden geri çekilmedikleri için bunalımlara yol açan fazla üretim, aynı zamanda işçilerin çalışma saatlerinin uzamasına, dinlenmelerin azalmasına ve bu nedenle de yoksulluğun daha çok derinleşmesine neden olmaktadır.

Bu arada çocukların hızlı sermaye birikimi yaratabilmek için aşırı kar elde etme güdüsüyle anormal çalışma koşulları altında sömürülmeleri arz ve talep çelişkisinin yarattığı toplumsal çalkantılarda daha çok etkinleşmektedir.

ÇOCUKLARIN ÇALIŞMA KOŞULLARI VE YASALAR

Türkiye'de en düşük çalışma yaşına sınırlamalar, başlıca iki yasadan kaynaklanmaktadır. Bu yasalardan ilki 10 Eylül 1921 tarihli ve 151 sayılı **"Ereğli Havzası Maden İşçileri Hukukuna Müteadair Kanun" olup, madenlerde,**
olup, madenlerde, yeraltında en düşük çalışma yaşını 18 olarak belirlemiştir.

İkinci yasa 1930 tarihli **"Umumi Hıfzıssıha Kanunu"**dur. Bu yasayla en düşük çalışma yaşı 12 olarak belirlenmiştir. Bu kanuna göre çocuklar gece yirmiden sonra çalıştırılamayacaklardır. Ayrıca 12-16 yaşlarındaki çocukların günde sekiz saatten daha fazla çalıştırılmaları da yasaklanmıştır. 1930'da kabul edilen bu yasa halen yürürlükte bulunmaktadır.

Borçlar Yasası 20.6.1977 tarih ve 2089 sayılı **"Çıraklık, Kalfalık ve Ustalık Yasası"** çıkrak statüsündeki çocukların çalıştırılma koşullarını da ele almıştır. Öte yandan kadın ve çocukların hangi işlerde çalıştırılamayacakları ise, İş Yasasına dayanılarak çıkarılmış olan **"Ağır ve Tehlikeli İşler Tüzüğü"**nde (9.5.1973) belirtilmektedir. Hangi işlerin ağır ve tehlikeli işlerden sayılacağı, kadınlarda 16 yaşını doldurmuş ama 18 yaşını bitirmemiş çocukların hangi çeşit ağır ve tehlikeli işlerde çalıştırılabilecekleri bu tüzükte gösterilmektedir.

NERELERDE ÇALIŞIYORLAR?

1975 yılı sayısal verilerine göre 12-14 yaş arası çalışan toplam nüfus 1.146.762'dir. Bunun başlıca dağılım alanı ise şöyle:

1.019.656'sı Ziraat, Ormancılık, Avcılık ve Balıkçılık işlerinde, 57.203'ü toptan ve perakende ticaret, lokanta ve otellerde, 29.901'i toplum hizmetleri, sosyal ve kişisel hizmetlerde, 7000'i inşaat, bayındırlık işlerinde ve 400'ü istihraç sanayinde çalışmaktadırlar. Unutulmamalıdır ki, bu veriler yalnızca istatistiklere geçenlerdir. Resmi kayıtlara geçmeyen bir bu kadar da başka alanlarda çalışan çocuklarımız vardır.

Yine 1975 yılı sayısal verilerinden öğrendimize göre 12-14 yaş arası toplam erkek nüfus 1.563.684'tür. Bunun 584.032'si yani yüzde 37.3'ü çalışırken, yine aynı yaşlarda toplam kadın nüfusu 1.449.278'dir. Bunun da 562.730'u yani yüzde 38.8'i çalışmaktadır.

Kısaca özetlersek 1975 yılı verilerine göre çalışan nüfusun yüzde 21.5'ini 12-19 yaşları arasındaki çocuk ve gençler oluşturmaktadır. Bu yüzde tarım kesiminde yüzde 25.8'e yükselmektedir. Yine 12-14 yaş grubundaki çocuk işgücünün yüzde 88.9'u ve 15-19 yaş grubundaki genç işgücünün yüzde 71.1'i tarım kesiminde çalışmaktadır.

ÇALIŞAN ÇOCUKLARIN SORUNLARI

Bugün milyonlarca çocuk tarlada, fabrikada, atelyede, kişisel hizmetlerde şu ya da bu koşullar altında çalıştırılmaktadır. Ancak nerede çalıştırılırsa çalıştırılsınlar, sorunları ortaktır. Yazımızın Çocukların Çalışma Koşulları ve Yasalar bölümünde açıkladığımız gibi, yasalarla çalışan çocuklarımıza bazı güvenceler getirilmiştir. Hiçbir denetleme sözkonusu olmadığından bu yasalara uyulmamaktadır. Kısacası toplum çalışan çocuklara sahip çıkmaktan çok uzaktır. Daha ilginci onların sorunlarına yabancıdır.

Çalışan çocukların sorunları yığınladır. Günde 10 saat çalışır. Üstelik sabah alacasından akşam karanlığına, soğuk,

ışıksız, rutubetli, gürültülü, yağın pisin içinde, suyu bile akmayan işyerlerinde geçirir bu on saati. Onun tüm günlük gıdası kocaman bir ekmektir. Günde ancak yarım saat dinlenebilir. Sağlığının yaptığı işe uygun olup olmadığı hiç önemli değildir. Koca bir yıl çalışır, ama bir gün istirahat istedi mi terslenir. Dinlenmeye hakkı yoktur. Bir de hiç hastalanmamak zorundadır. Hastalandı mı iş aksar, iş aksayınca da patron işten kovar. İş kazası çok yakındır ona. Ergin işçi gibi emeğini satar, ancak onun karşılığını bir türlü alamaz. Devlet ise onu unutmuştur, sahip çıkmaz ona. Koca toplumda tek başınadır.

NE YAPMALI?

İşte bu denli sorunlarla karşı karşıya olan çocuklarımız için ne yapılmalı? Öncelikle onlara sahip çıkmalıyız derim. Sonra da:

1. Çocuklarımızın bedensel, zihinsel ruhsal gelişmelerinin engellenmesi önlenmelidir.

2. Bunun için de uygun bir asgari çalışma yaşı tesbit edilmelidir. Çalışan çocuklarla ilgili uluslararası alınan kararlara uyulmalıdır.

3. Çalışan çocukların çalışma alanlarındaki durumları ile ilgili etkin ve geçerli denetim ve yaptırım konusunda ayrıntılı yasal düzenlemeler getirilmelidir.

4. Devlet, çocuğu çalışma zorunluluğundan kurtarıcı, eğitim ve sağlıklı büyüme olanaklarına kavuşturucu koşulları yaratmalıdır.

5. Uluslararası çalışma örgütü asgari çalışma yaşını 16 olarak belirlemiştir. Bu karara uyulmalıdır. Kesinlikle 16 yaşın altındaki çocukların çalışmaları yasaklanmalıdır. Yasaklama ile kalınmamalı, çocuğu 16 yaşından önce çalışmaya zorlayan etkenler ortadan kaldırılmalıdır.

SONUÇ OLARAK!...

Devlet çocuğu çalışma zorunluluğundan kurtarıcı, eğitim ve sağlıklı büyüme olanaklarına kavuşturucu koşulları sağlamadıkça, çocuk çalışma zorunluluğundan kurtarılmadıkça, yasal önlemler ne denli gelişkin olursa olsun, çocuk yine çalıştırılacak, yine çalıştıranın insafına bırakılmış olacaktır.

Ve bugün milyonlarca çalışan çocuk, devletten çocukluklarını yaşayabilme, eğitim görme ve sağlıklı büyüme olanaklarına kavuşturulmalarını talep etmektedirler.

Yazımızı Nobel ödülü kazanan Şili'li ozan Gabriela Mistral'in şu sözleriyle bitirmek istiyoruz:

"Birçok kusurumuz var ve çok hatalar yaptık, ama en büyük suçu, yaşam pınarını ihmal ederek, çocukları tek başlarına bırakarak işledik. Gereksinmelerimizin çoğu bekleyebilir. Ama çocuk bekleyemez. Şu an O'nun kemiklerinin yapıldığı, duygularının geliştiği andır. Onun gereksinimlerini 'yarın' yanıtlayamayız'. O'nun ismi 'Bugün'dür."

"ÇAĞDAŞ"IN ÖLÇÜTÜ

NECDET SUMER

- **"*Çağdaş*"ın içeriğini anlamak *kültür* ile *çağ* arasındaki ilişkiyi insanlık tarihinin bütünlüğü içinde kavramakla olanaklıdır.**
- **İnsan bir yandan kendisini bir yandan çevresini işlemenin, *yeni insan—yeni çevre* yaratmanın etkileşimi içinde ölümsüzlüğünün ürünlerini biriktirmeğe başlamıştır.**
- **İnsanın öz yetilerini yaşama geçirebilmesi özgürleşme olanakları ile doğru orantılıdır.**

İnsan; çağımızda uzaya gitmekte, açlıktan ölmekte...

YAYGIN biçimde kullanılmasına karşın, çağdaş kavramının zihinlerde henüz açıklık kazanmış olduğu söylenemez. Nedeni, çağdaşlaşma amacı güdülmeğe başlandığından bu yana, bu kavrama açıklık getirecek bir tarih ve kültür bilincinin yaratılamamış, bu amaca ilişkin yaygın araştırmaların gereğince kurumlaştırılamamış olmasıdır.

ÇAĞ VE KÜLTÜR

Salt zaman kesitlerinin durağanlığı açısından bakıldığında, çağdaş sözcüğü, 'aynı zaman içinde', 'aynı çağda' yaşayan anlamını taşır. Örneğin 20. yüzyılda yaşayan her toplum ve her insan, bu yüzyılın toplumu ve insanı olarak, çağdaştır.

Sözcüğün içeriğine zaman ölçütünün yanında bir başka ölçüt, kültür ölçütü de yüklendiğinden, çağdaş kavramı sorun yaratmaktadır. Öyleyse, "çağdaş" ın içeriğini anlamak kültür ile çağ arasındaki ilişkiyi insanlık tarihinin bütünlüğü içinde kavramakla olanaklıdır.

İNSAN BİR BÜTÜNDÜR

Böyle olunca, şu ayrımı yapmak zorunluluğu doğmaktadır: Kültürel bağlamıyla çağdaş kavramı, hem bir çağda varolanın bütününü hem de ulaşılmış olanı içerir.

Ulaşma kavramı (herhangi kültür açısından) bizi süreç, yani tarihsel değişim kavramına götürür. İşte bu değişime insanlığın bütünlüğü açısından bakılmalıdır. Çünkü, varolanların bu süreç içindeki yerleri insanlığın ulaştığı düzeye göre belirlenebilir ancak.

Önemli sorun bu noktada ortaya çıkmaktadır: Tarihsel—kültürel bütünlük içinde ulaşılan bu düzeyin temel ölçütü nedir?

Her çağda olduğu gibi, bugün de çeşitli toplumlar değişim hızı farklı tarihsel süreçlerden gelen kültürel yapıların farklı değer —ölçülerince yaşamaktadır; oysa insan birdir. Bu insan, örneğin çağımızda, uzaya gitmekte, açlıktan ölmekte, mağra kültüründe yaşamaktadır. Öyleyse, gerçekte bir olan çağdaş (!) insan parçalanmış durumdadır. Bu parçalardan hangisini amaçlamak çağdaşlaşmak olacaktır? Uzaya gitmeyi mi, mağrada yaşamayı mı, açlıktan ölmeyi mi?

Hemen belirtmek gerekir ki, yanıtı uzaya gitmek olarak seçmekte acele edilmemelidir. Çünkü sorun insan -yaşam bütünlüğünde, insanın parçalanmışlıktan kurtulmasında düğümlenmektedir. Bu sorunun çözümü ise insan—yaşam bağına ilişkin herşeyi araştırabilmek ve bu ilişkinin sağlıklı, mutlu dengesini kurabilmekle olanaklıdır. Bunu başaracak tek varlık yine insandır; gerekli güç de yine insandadır. Bu güç nedir? Konuyu biraz açmak gerekmektedir.

GÜCÜN GERÇEK KAYNAĞI

Evrenin yapısını ve işleyiş düzenini (gerçeği) tanıma, bilme isteği insanın varlık koşullarının zorladığı, özünden gelen, bastırılabilir, fakat yokedilemez bir niteliğidir. Bu öz -niteliği ise, kendisini de içeren canlılık' a (doğaya) onun içinden sıyrılıp bakabilmesini sağlayan yetilerle donanmış olmasından gelmektedir. Doğanın değişim süreçleri içinde, diğer varlıklar gibi, belli bir yapıyı belli bir süre taşıyan, yaşayan—ölen insanın ölümsüzlüğünden de sözedilebilmesi bu öz -niteliği nedeniyle olsa gerektir.

Canlılığının kısa süreci içinde insan, evreni kavramağa çalışırken, bir sonsuzluk sezmiş, bu sezgisini kendi türünden —alıcı yetilerle donanmış— varlıklara aktarmanın yollarını aramakla sanki ölümsüzlüğünü anlatmak istemiştir. Söz' ü (genel olarak anlatım' ı) yaratmak zorunda kalmış olmasının belki de temel nedeni budur.

Türünde gördüğü ortak öz—niteliğin boyutlarını kavradıkça da, önünde düşüncenin ve duygunun, sanatın, felsefenin, bilimin geniş olanakları açılmış; bu olanaklar içinde kendi doğasını ve çevresini işlemeğe koyulmuştur. Bu ana süreç insanlığın uygarlık yolundaki öyküsüdür. Böylece insan bir yandan kendisini bir yandan çevresini işlemenin, yeni insan -yeni çevre yaratmanın etkileşimi içinde ölümsüzlüğünün ürünlerini biriktirmeğe başlamıştır. Bu arada somuttaki değişimlere, sezinlediği o sonsuzluğun gözünden bakmak ve değişen ile değişmeyeni kavramak ve bağdaştırmak her çağda çözmeğe çalışdığı başlıca sorun olmuştur.

YETİLER VE ÖZGÜRLÜK

Bu nedenle bir değişmeyen varsayıp insan yaşamını onunla bağlamak, insanın öz—niteliğini, kendini ve doğayı bilinçle algılayabilme, işleyebilme, anlatabilme yetilerini kavrayamamak, ya da gözardı ederek baskı altına almak demektir. İnsanın yaratıcılığının başlıca engeli, bu yaratıcılığı besleyen özgürlüklerin ana tıkacı budur.

İnsanlığın uygarlık yolundaki büyük atılımları, gösterdiği büyük aşamalar bu engeli kaldırabilmiş olan toplumsal -kültürel yapılarda gerçekleşebilmiştir.

Öyleyse insanın öz yetilerini yaşama geçirebilmesi özgürleşme olanakları ile doğru orantılıdır.

GELECEĞİN GÜVENCESİ

İnsanlık tarihine kültürel bütünlük içinde bakıldığında, insanın özgürleşme yolunda bugüne dek karşısına çıkan (doğasından ve çevresinden kaynaklanan) engelleri eninde sonunda aşmayı başardığı görülür. Ancak bu başarı insanlık boyutunda gerçekleşebilmiş değildir.

İnsanın milyonlarca yıla uzanan geçmişi içinde bu yöndeki büyük aşamaya son birkaç bin yılda geçebildiği göz önüne alınırsa, sorunun çetinliği kendiliğinden ortaya çıkar.

Bu süreçler içindeki salt teknolojik gelişmelerinse özgür insan ve insanca yaşam yaratmaya yetmediğini yirminci yüzyıl kanıtlamıştır.

Özgür insan ölçütü güdülmedikçe, özgür insan ahlâkı oluşmadıkça, insan—yaşam ilişkisinin sağlıklı dengesi insanlık boyutunda gözetilmedikçe, her bulgu, her bilgi ve gücün kolaylıkla insanlığın zararına dönüşebileceği görülmüştür.

ÖZGÜR İNSAN VE DEMOKRASİ

Böyle olmasaydı, Atina'lı devlet adamı Perikles'in aşağıdaki sözleri söylediği çağdan bu yana geçen 2500 yıla yakın bir sürecin ardından insanlığın büyük bir kısmı, varlık kaynağı ve varlık nedeni özgür insan olan bir yaşam biçimini, demokrasiyi kurmağa ve yaşatmağa hâlâ çabalamak zorunda kalır mıydı? Perikles'in söylediği ve bilimsel tarih yazımının kurucusu Thukydides'in bize aktardığı bu sözler bizi çağdaş kavramı üzerinde daha derin düşünmeye ve araştırmaya zorlayacaktır kuşkusuz:[1]

"Evet, bizim mevcudiyeti ile iftihar ettiğimiz, komşuların müesseselerine benzemeğe çalışmayan bir esas teşkilâtımız var. Yani biz başkalarını taklit etmiyoruz; bilâkis, daha ziyade, bazılarına bizzat numune oluyoruz. Bunun adına da, irade ekseriyetin eline verildiği için, Demokratia deniyor. ... Fakat devletimiz daha birçok şeylerde de hayranlık kazanmaktadır. Meselâ biz israfa kapılmadan "güzel"den zevk alıyoruz ve, rehavete düşmeden de (enerji ile) ilim ve felsefe ile uğraşıyoruz. Sonra, biz, zenginliği işlere bir vasıta diye kullanıyoruz, yoksa kelimelerin süsü olarak değil. Fıkaralığa gelince: bunu itiraf temek kimse için ayıp birşey değildir; bilâkis, asıl daha büyük olan ayıp bir iş tutup ona düşmemeğe çalışmamaktadır. Bizde çoğunluk aynı zamanda hem kendi ev işlerine hem de umumi menfaate ihtimam gösterecek kabiliyetten. Fakat zenaate yönelmiş olan ötekiler de, siyasi işleri sathi olmayan bir şekilde idrak edecek durumdadır. Çünkü yalnız, biz, bunlara hiç iştirak etmeyen kimseyi, rahat ve huzuru seven değil, bilâkis, tamamiyle faydasız biri olarak telâkki ediyoruz. Sonra biz, umumi tedbirler hakkında bizzat kendimiz, ya hiç değilse hüküm veriyoruz yahut ta onları hattâ doğru bir görüşle ortaya koyuyoruz. Çünkü, biz, konuşup görüşmelerde işleri önleyici bir şey görmüyoruz; tersine, asıl işleri önleyici şeyi biz, işle lüzumlu olanı fiilen yapmağa kalkmadan evvel, sözle haberdar edilmemekte buluyoruz".

Başarısının bilincinde olan Thukydides yapıtı için şöyle demektedir: *"Bu, geçici olarak kulağa hoş gelen süslü bir müsabaka eseri olmaktan ziyade,* daimi bir hazine *olsun diye yazılmıştır".*[2]

---

1 Thukydides, Pleponnesos'lularla Atinalıların Savaşı, İkinci Kitap 37, 40, Aslından Türkçeye Çeviren Prof.Dr Halil Demircioğlu, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları, Ankara, (1955) 1975.

2 Aynı yapıt, I, 22, s. 16.

SAĞLIĞIN OLMADIĞI YERDE..

TURHAN TEMUÇİN

ÖNCE MERHABA

ARAYIŞ'ın okuru olmaktan yazarı olmaya geçiyoruz. Arayış'ın okuru ile de yazarı ile de dostluğumuz uzun yıllar ötesine dayanır. Bu dostluğu bundan böyle hem okur ve hem de yazar olarak yine sürdüreceğiz. Sürdürebildiğimiz becerebildiğimiz kadar...

Dostların arasında dostça yazacağız.

Önce Merhaba dostlar...

Sonra gelsin bakalım Türkiye'mizin sağlık sorunları. Bildiğimiz, bilebildiğimiz kadarı ile amma ille de halkımızın yararına olan şekilde.

Merhaba dostlar...

GEÇTİĞİMİZ Haziran, Temmuz ayları içinde TBMM'nin değişik salonlarında sağlık konuları ile ilgili komisyonlar toplanmıştı. Her komisyonda sağlıkla ilgili çeşitli konular tartışılıyor ve bir çıkış yolu aranıyordu.

Komisyonlardan birinde bir genç kurmay, adı Ateş yarbay olabilir, karşısındaki değerli tıp adamlarına şöyle diyordu:

"Bakınız Edirne'de bir tıp fakültesi var. Edirne'yi merkez kabul edip bir daire çizersek görürüz ki, Edirne Tıp fakültesinin hizmet vermek durumunda olduğu hinterlandının yarısı Türkiye sınırlarının dışına düşüyor. Yine Antalya'daki tıp fakültesi için Antalya'yı merkez kabul edip bir daire çizersek, Antalya Tıp fakültesinin hizmet vermek durumunda olduğu bölgenin yarısı denize, bir o kadarı da Toros dağlarına düşer.

İşte Türkiye'deki sağlık hizmetlerinin böylesine kargaşaya düşmesinin en önemli nedenlerinden bisi de budur. Fakültelerimiz, hastanelerimiz halka hizmet üretecek yerlerde değildir..."

Genç kurmay hiç kuşkusuz çok doğru söylüyordu. Kendisi için çok yabancı olması gereken bir konuyu, can alıcı yerinden yakalamış ve karşısındaki değerli tıp adamlarının önüne serivermişti. Ol nedenledir ki o değerli tıp adamları da hiç ses çıkarmadan, çıkaramadan kendisini dinliyorlardı. Nasıl ses çıkarsınlar ki, aralarında o tıp fakültelerinin temeline törenlerle harç koyanlar vardı...

GERÇEK SORUN

Türkiye'nin sağlık açısından bir arpa boyu yol alamamasının nedeni hekim üretecek tıp fakültelerinin gerçekçi, akılcı ve çağdaş bir anlayışla kurulmamış olmasındadır. Her üniversite birbiri ile tükrük yarışına çıkar gibi tıp fakülteleri açmış, bu da yetmemiş tıp fakülteleri kendilerine bağlı tıp fakülteleri açmış, akademiler fakülteleşmiş ama buna karşılık hekim üretiminde belirgin bir artış olmamıştır. Öyle ki, Cumhuriyetin ilk yıllarında tek tıp fakültesinin ürettiği hekim sayısı ile bugün sayısı yirminin üzerine çıkmakta olan tıp fakültelerinin ürettiği hekim sayısı arasında pek büyük bir fark yoktur.

Ne var ki Cumhuriyetin ilk yıllarındaki o tek fakültede Akil Muhtar, Neşet Ömer, Mim Kemal, Mazhar Osman gibi adları belleklerden silinmeyen hocalar vardı. Tek başlarına bir fakülte gibi hocalar. Tek fakültede genç Türkiye'nin gereksinimi olan hekimleri yetiştirmek için gecelerini gündüzlerine katan hocalar.

Sonra ne oldu? Bugün Ankara Tıp Fakültesinde ikibuçuk öğrenciye bir öğretim görevlisi düşmektedir. Ama aynı fakültenin kendisine bağlı fakültelerle birlikte yetiştirdiği hekim sayısı ise öğretim görevlilerinin sayısının altında kalmaktadır.

Bir yandan alabildiğine artan fakülte ve öğretim görevlisi sayısı, öte yandan yerinde sayan hekim sayısı.

Sorun işte buradan ortaya çıkmaktadır.

VE SONRASI

Türkiye'nin sağlığından sorumlu bir avuç hekim ise 1950'den bu yana siyasal iktidarların anlamsız baskıları ile şaşkına çevrilmiş, kimi kalkmış fahri asistanlık diye angarya sistemi uygulamış, kimi kalkmıs sosyalizasyon deyip dağ başlarına kurulan dört duvar arasında sağlık hizmeti verdirtmeye uğraşmış ve kimi de kalkmış fakültelerde babadan oğula geçme klinik saltanatlarına omuz vermiştir.

Sonuç: O bir avuç hekimin bir

büyük bölümü yurt dışlarına kaçmıştır. Bugün sağlık Bakanlığı kadrolarında çalışan hekim sayısının yarısından fazlası kadar hekim de yurtdışında çalışmaktadır. Dünyanın hiç bir ülkesinde kendi ülkesinin sağlık hizmetine sunulan hekim sayısının yarısından fazlasının başka ülkelerde çalıştığı görülmemiştir.

Öte yandan Türkiye'de hiç bir kamu kuruluşuna bağlı olmaksızın serbest çalışan hekim sayısı ise Sağlık Bakanlığına bağlı olarak çalışan hekim sayısının yaklaşık iki katıdır. Bu orantısal gariplik de dünyanın hiç bir ülkesinde görülmemiştir.

İşte tüm bu yanlış işleyiş Türkiye'nin bugün içinde bulunduğu sağlık sorunlarını ortaya çıkarmıştır.

Hekim yeteri kadar yetişmeyecek, yetişen hekim çeşitli nedenlerle kamu hizmetinden kaçırılacak, fakülteler sağlık hizmeti yerine "özerklik" adı altında keyfi hizmet verecekler ve biz Türkiye'de sağlık hizmetinden söz edebileceğiz.

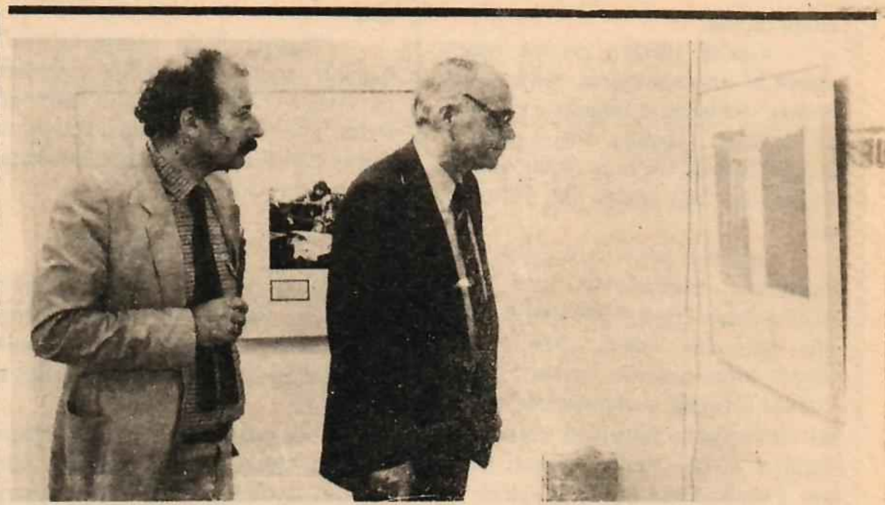
ÇÖZÜM

Yapılan bir araştırmaya göre 1990'lı yıllarda 75 bin hekim açığımız olacaktır. Ve bu açık giderek büyüyecektir. O nedenle, hekim yetiştirilmesine bir yön verilmeli, bir sistem getirilmelidir. Bunca tıp fakültesi hangi nedenle statik bir eğitim düzeyine girmiştir bilinmeli. Şöyle kabadan bir araştırmayla tıp fakültelerinde bir kürsüde kaç öğretim görevlisi vardır ve her öğretim görevlisine bir ders yılı boyunca kaç saat ders düşmektedir bir öğrenilmeli!

Hekimleri, kamu görevine özendirici önlemler de hızla alınmalıdır. Yeni bir asistan hekimin günde dört yüz liraya çalıştığı gözönüne alınarak bu son derece büyük haksızlık da düzeltilmelidir.

Türkiye'nin sağlığından sorumlu olan yalnızca Sağlık Bakanlığıdır. Sağlık Bakanlığının ise genel bütçeden payı çok düşüktür. Oysa çeşitli sağlık kuruluşlarının "SSK, Fakülteler, DDY gibi" toplam harcamaları ise büyüktür. Bu harcamaların tek elde toplanması ve Türkiye'nin sağlık sorunlarının tek elden çözümlenmesi en akılcı yoldur.

Şimdilik bunlar söylenebilir. İlerde bu konuları daha irdeleyeceğiz. Hiç unutulmamalıdır ki, sağlığın olmadığı bir yerde başka bir şeyin varlığından söz edilemez. ●

İbrahim Demirel ve Dr. Martin SCHÖTT Almanya'da

"ÇOCUKLARA KIYMAYINIZ EFENDİLER"

BAKİ ÖZİLHAN

"Kör Süleyman Köylü İbo.

"Köylüleri O'na 'İrbaam' diyor, ben daha kısasıyla sesleniyorum: İbo.

"Tam adı İbrahim Demirel.

"Kör Süleymanlı Köyü, Malatya'nın Kürecik Bucağına bağlı. 1943 yılında burada, niceleri gibi bir bebe doğdu."

Fikret Otyam böyle anlatmaya başlıyor İbrahim Demirel'i.

Köylülerin deyişiyle "İrbaam", Otyam Usta'nın deyimiyle "İbo", ya da tam adıyla İbrahim Demirel ilkokul öncesi taş yontular yapmaya başlamış. İlkokulda ise öğretmenine yardımcı olarak onun izniyle "mevsim şeritleri" hazırlamış. Okulu teftişe gelen bir ilkokul müfettişi bu mevsim şeritlerini gördükten sonra "sen ressam olacaksın" demiş ve gitmiş.

Aradan ne kadar zaman geçtiğini hatırlamıyor İbrahim Demirel. Ama diyor ki, "bu müfettiş bir kez daha geldi ve geldiğinde bana suluboya getirdi. Resime ilgim arttı."

İlkokul bittikten sonra Akçadağ İlk Öğretmen Okulu, arkasından Çapa Öğretmen Okulu resim semineri, bu okulda kazanılan ikincilik ödülü, Demirel'in hem sanat çalışmalarının hem de başarılarının önemli bir

"Çocuklara kıymayınız efendiler"

adımı olmuş.

Van'da yapılan iki yıl öğretmenliğin ardından yeni resim çalışmaları, deklanşöre basmalar ve 1966-1970 yılları arasında devam eden İstanbul Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nun foto grafik dalı öğrenimi var.

Öğrenim yapıt vermeyi ve ödül kazanmayı etkilemiyor olacak ki, 1963 yılında Çapa Öğretmen Okulu'nda kazanılan ödülü, 1968 yılında Hayat Mecmuası'nın açtığı "insan" konulu fotoğraf yarışmasında kazanılan birincilik ve mansiyon izlemiş. Bu ödülleri 1972 yılında Kayseri Boru-san Fabrikası'nın açtığı amblem yarışmasındaki birincilik ödülü ile 1972 Ankara Sanat Dergisi'nin açtığı grafik sanatlar yarışmasındaki birincilik ödülleri izlemiş.

Bugüne kadar 300'ü aşkın kitabın kapak düzenini yapan İbrahim Demirel'in fotografları kartpostal ve poster olarak basıldı, takvimlerde yer aldı.

"Fotograflarla yaşam kavgası" başlıklı yapıtı Hollanda'da yayınlandı. Ayrıca Fikret Otyam'ın fotograflarını albüm haline getirdi. Duygu ve Gürer Aykal'ın yaşam öyküleri kataloğunu gerçekleştirdi.

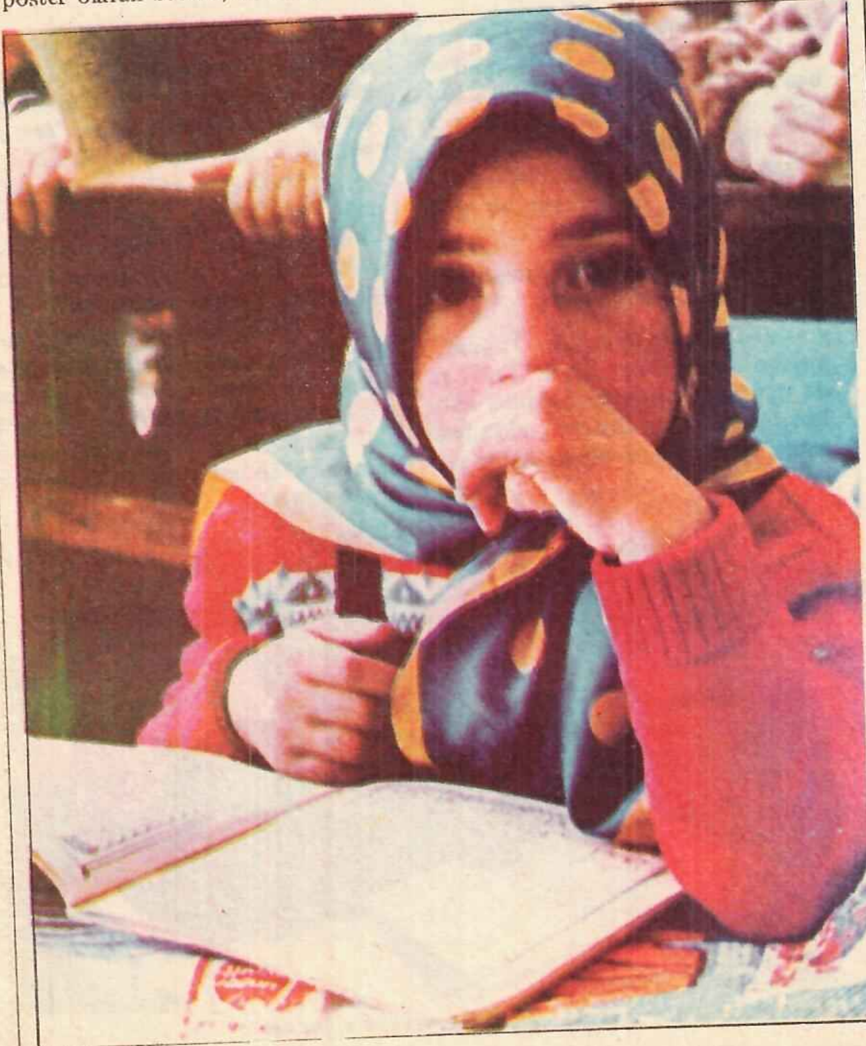
ALMANYA SERGİSİ

1969 yılından bu yana sekiz sergi açan İbrahim Demirel'in fotografları şimdi Almanya'da sergileniyor. Neden Almanya sorumuzu şöyle yanıtladı:

"Arkadaşlarımız, sanat etkinliklerini Almanya'da sergilediler. Şiir, sinema, tiyatro, müzik üzerine düşeni yaptı. Ben de objektifimle oradaki insanımızın yaşantısını yansıtmayı üstlendim. Onların sorunlarını, neşelerini, üzüntülerini çelişkilerini, ortaya çıkan kültür farklılığını sergilemeyi görev bildim ve aldım makinamı, kendi olanaklarımla düştüm yola. Dostlarımın da katkısıyla 45 günlük çalışmayı tamamladım. Döndüm Türkiye'ye. Sergiyi açtım. Çok büyük ilgi gördü. Bu ilgiyi sergiyi gezen Alman Kültür ateşesi de gözlemiş ve kendisine de ilginç gelmiş olacak ki bana 'Bu sergiyi Almanya'da da tekrarla' dedi. Kabul ettim. Ve sergiyi Bonn şehrinde açtım. Alman Radyo ve Televizyon istasyonları, gazeteleri büyük ilgi gösterdiler. Röportajlar yaptılar."

Beklentileri ne?

Bonn'daki kültür haftasından birkaç gün önce açılan sergide Dışişleri Bakanlığı adına bir konuşma yapan Dr. Martin Schött bu sergi için 'Türk kültür haftasının aperatifi' tabirini kullanmıştır.

Neşeli ve ümitsiz çehreler, oynayan çocuklar, kuran kursundaki küçük kızlar, bir evin önünde birkaç kadın, düşünceli bir erkek vb. 50 kadar fotograftan oluşan 'Almanya'daki Türkler' sergisi 23 Eylül'de Bonn'da kapandı. Sırasıyla diğer Alman şehirlerinde de sergilenecek.

İbrahim Demirel'in fotograflarını görenler bilir ki, her fotografla birlikte bir de şiir okunur. Neden dedik. Kısaca şöyle anlattı:

"Fotograf bir görsel sanattır. Anlatımı çok kolaydır. Seyirci için yorumu gayet kolaydır. Aynı zamanda fotograf bir iletişim aracıdır. Ben bu kadar kolay anlaşılır olan fotografı daha da anlaşılır yapmak için şiir ile birlikte sunuyorum. Tabii anlaşılır olmanın yanında herkesin kendisine göre yorum yapmasını da engellemiş oluyorum böylece. Kendi fotografımı kendim yorumlamış oluyorum."●

MUSTAFA KEMAL Mİ "KEMALİZM" Mİ?

ZEYNEP ARUOBA

• Mustafa Kemal'in görüşlerinde felsefi bir temel arandığında, bu görüşlerden bir ideoloji çıkarmaya çalışanların da, onları bir "-izm"in kalıplarına dökmeye çalışanların da yanıldıkları görülür.

Mustafa Kemal: "Eklektik" mi?

MUSTAFA Kemal adı, kimi zaman "Kemalizm", kimi zaman "Kemalist İdeoloji", kimi zaman da "Kemalist Dünya Görüşü" kalıpları içinde anılır. Bu tutumlara, bunların her birini tek bir anlayışın farklı görünümleri olarak ele alıp, bir soru sorulabilir: Mustafa Kemal'in görüşlerinde 'felsefi' olarak adlandırılabilecek bir temel var mıdır? Yukarıdaki adlandırmaların her birinin bir felsefe görüşüyle uzak ya da yakın ilişkili olması gerektiği düşünüldüğünde, bu sorunun anlamı da ortaya çıkacaktır.

Yukarıda belirtilen türden savların temelinde iki farklı tutum görülebilir. Birinci tutum, Mustafa Kemal adını bir ideoloji, bir dünya görüşü, bir-izm ile, kendilerince olumlu sayılabilecek, onurlanılacak yakıştırmalarla, "öz ideolojimizi" kurma çabaları içinde birleşmektedir.

İkinci tutum, Mustafa Kemal adına "pragmatist", "positivisit", "eklektik" gibi felsefe kültürü içinde pek olumlu tutumlar olarak anılmayan "felsefi" sıfatlar ekleyip onun eylemlerini değerlendirmektedir.

"KEMALİZM" BİR İDEOLOJİ

Önce birinci tutumu ele alalım. Bir dünya görüşü, bir ideoloji, bir -izm bir felsefe görüşünün yaygınlaştırılmasının, bazen de saptırılmasının sonuçlarıdır. Bu yaygınlaştırma ya da saptırma işlemi ya kendine bir dayanak, çoğunlukla da meşruluk temeli arayanların seçtiği bir yoldur, ya da o kişinin dışında, onun eyleminin dışında, görünüşte onun eylemine, gerçekte ise kendi yaptıklarına bir dayanak ya da yine, bir meşruluk temeli arayanların seçtiği bir yoldur.

Temeldeki düşünce, görüş ne kadar doğru, ne kadar açıklayıcı olursa olsun, bir ideolojiye dönüştürüldüğünde, değerini yitirmesi kaçınılmazdır, çünkü her ideoloji kendisine kaynak olan temel düşünceyi çarpıtarak gelişmek zorundadır. Mustafa Kemal'in yeni bir devlet kurarken izlediği yolu, bir ideoloji haline getirmeye çalışmak da, onun yaptıklarının değerini düşürmekten öte bir iş görmez. Üstelik, her ideoloji gibi, belirli bir zaman sürecince "moda" olur, sonra da unutulur, gider.

KEMALİZM": BİR "–İZM"

Şimdi ikinci tutumu ele alım. Pozitivizm (olguculuk) "Araştırmalarını olgulara, gerçeklere dayayan, fizikötesi açıklamaları kuramsal olarak olanaksız, kılgılı olarak yararsız gören; deneyle denetlenmeyen soruları sözde soru olarak niteleyen felsefe doğrultusu" olarak tanımlanır. A. Comte'un felsefeye getirdiği bu kavram aynı zamanda onun, insan toplumlarının ve insan zihninin geçirdiğini söylediği teolojik ve metafizik aşamalardan sonra gelen son aşamadır.

İnsan zihninin doğa ötesi olgulardan arınmasının simgesidir "pozitivist" tutum. Bütün bunların Atatürk'ün yaptıklarıyla nasıl bir bağlantısı olabilir? Kurulan ilgi şudur: Mustafa Kemal, laiklik ilkesini savunmakla, devleti dini olmayan temellere oturtmakla, pozitivist bir tutum içine girmiştir. Bu tutum daha Tanzimattan beri süregelen "Batılılaşma" hareketlerinin bir devamıdır, onunla birlikte düşünülmelidir.

Bu tutumun sahipleri iki ayrı grupta toplanabilir. Birinci grupta "pozitivist" olmaya olumlu bir anlam

yükleyerek Mustafa Kemal'i bu tutumundan ötürü övenler; ikinci grupta "pozitivist" olmaya olumsuz bir anlam yükleyerek Mustafa Kemal'i eleştirenler yer alır.

Pragmatizm, "Doğruluğu ve gerçekliği tek yanlı olarak yalnızca eylemlerin sonuçları ve başarıları ile değerlendiren felsefe öğretisi... yaşama yararlı olan, onu ileri götüren iyidir," görüşü ise Atatürk'ün kurmak istediği devletin temeline bu görüşten hareketle bir temel taşı koymuş olması, yani işine geleni kullanmış olması, amacına ulaşmak için gerekeni yapmış olması, bugün genellikle eleştirilen, oysa bir amaca yönelen herkesin, 'amaca götüren her yol meşrudur' ilkesini benimsemedikçe, izleyebileceği bir yoldur.

"Eklektizm", değer yargıları açısından "pragmatizm"den daha da olumsuz bir tutum olarak görülür; çünkü eklektik kişi "ortalıkta olan düşünceler dağarcığından kendisine uygun gelen bir bu, bir şu düşünceyi alarak benimseyen" şeklinde tanımlanır. Daha açık bir ifadeyle, kendi söyleyecek pek bir sözü olmayanların sıfatıdır "eklektik".

Bugün bu üç sıfat Mustafa Kemal adıyla birlikte anılıyorsa, temelde hep bir eleştiri olduğu unutulmamalıdır.

SONUÇ

Yukarıda sözünü ettiğimiz her iki tutum için de şu söylenebilir: İster olumlu ister olumsuz bir eğilimle olsun, yapılan, kimi zaman yermeye, kimi zaman övmeye temel olan bir yakıştırmadır. Oysa, "Ya İstiklal Ya Ölüm" ilkesinden hareketle, "manda" seçeneğinin karşısına çıkan, amacı bu ilkenin kaynağı olan insanları, içinde bulundukları durumdan, insanca yaşama koşullarına sahip olabilecekleri bir duruma çıkarmak, en temel insan haklarına sahip olmalarını sağlamak olan bir insanın felsefeyle ilgisini, çarpık yollardan kurmaya çalışmak, boşuna bir çaba olsa gerek.

Mustafa Kemal'in yaptıklarının felsefi değeri, dolaysız olarak, eylemlerinde, devrimlerinde, kurduğu devlette görülebilir; bunu görmek için ne bir ideoloji ne de bir izm gereklidir.

(*) Yazıda geçen felsefe akımlarının tanımları, Bedia Akarsu'nun Felsefe Terimleri Sözlüğü'nden alınmıştır (Türk Dil Kurumu, 1975).

SORUN ÇOK DERT ÇOK

JÜLİDE GÜLİZAR

Jülide Gülizar, köyde kadınlar

SELAM dostlar,

Beyaz camda sizlere veda ettikten tam iki yıl sonra, bu kez bir derginin beyaz sayfalarından selam... Bundan böyle bu sayfalarda sürdüreceğiz dostluğumuzu. Sorunlarınızı bu sayfalarda dile getirecek, yetkililere ulaştıracak ve yetkililerden yanıtlarını almaya çalışacağız.

Neler mi oldu bu iki yılda? Türk toplumu açısından birçok şey, ama kendi açımdan hemen hemen hiçbir şey. Elimi kolumu bağlayıp oturduğum bir buçuk yılın sonunda, başka ve daha güzel olacağını sandığım bir yaşama başlamak üzere, emekliliğimi istedim TRT'den.

Görmüştüm, izlemiştim, biliyordum, emeklilik bir insanın büyük bunalımlara düşmesi demektir ülkemizde. Çevrenizdekiler size "ununu elemiş, eleğini duvara asmış" biri, "artık hiçbir işe yaramaz biri" diye bakarlar. "Çeksin elini eteğini bu işlerden, çekilip köşesine torunlarını büyütsün" diyenler olur. En azından size öyle gelir. Hele hele bir kadınsanız birtakım insanlar size mutlaka bu "torun yetiştirme" görevini önerirler. Çünkü daha ülkemizde kadının çalışmasına, kadının bir yerlere gelmesine, kadının başarmasına ve bu başarıyı yükseltmesine alışmamış olanlar vardır.

Bana da geldiği olurdu böyle mektuplardan. Bazıları yerimi artık gençlere bırakmamı isterlerdi, bazıları evime çekilip torun büyütmemi. Bu mektup sahipleri istediği için değil, kendim öyle olmasının daha iyi olacağını düşündüğüm için değiştirdim yolumu. Günü gelende torun da büyüteceğim elbet. Çekildim ve yerimi de gençlere bırakmış oldum. Haydi gençler, işte meydan!

Evet, böyle mektuplar gelirdi dedim. Çoğuna aldırmazdım da bunların, hangilerine üzülürdüm bilir

misiniz? Kadınlardan ve genç kızlardan gelmiş olanlarına. Pek az sayıda olsa bile demek onlar da alışamamışlardı bir hemcinslerinin başarısına. Zamanla alışırlar.

Emekli olmaya karar verdiğimde koydum kafamı önüme, düşündüm. Daha doğrusu söyleştim onunla. Ben sordum o söyledi. Sordum:

— Ey benim dik kafam, seni okul sıralarında çok yormuştum. Ama çılaşma yaşamında sanırım daha çok yordum. Bu yorgunluğa devam mı edelim, yoksa çekilip köşemize oturalım mı?

— Beni asıl şu bomboş bıraktığın aylarda daha çok yorduğunun farkında mısın?

— Elbette... O halde ne yapalım?

—Bırakalım bu işleri, ama oturmayalım.

— Yani?

— Yani başka türlü çalışalım.

— Peki yeni bir çalışmayı kaldırabilecek misin?

— Beni iyi kullanır ve hep yenilersen elbette...

Kafamla o günkü söyleşim böylece bitti. Daha sonraki günlerde yeni yeni söyleşiler yaptık. Yolumuzu çizdik, emekli olduk, dinlendik, okuduk, gördük, geldik bugüne... Selam dostlar...

Güzel bir ülkemiz var. Ondan daha güzel insanlarımız var. Güzel ve alabildiğine dertli insanlarımız. Anadolu'nun yakın ya da uzak köşelerinde unutulmuş. Unutulmayanları da, arada sırada anımsananlar. Peki hiç unutulmayanlar yok mu? Var elbette. Azınlıkta, her dönemde hatırlanan, tuzu kuru bir avuç insan. Onlar zaten "hiç akıldan çıkmazlar ki.."

Alabildiğine dertli insanlarımızın dertlerini sorunlarını ben iki yıl süren BİR KONU BİR KONUK'larda saymakla bitiremedim. Çözüm aramak şöyle dursun, saymakla bitmedi. Köylüsü, kentilisi, kasabalısı, dar gelirlisi, bol gelirlisi, işçisi, memuru, emeklisi, öğretmeni, öğrencisi, kadını, erkeği, yaşlısı ve genciyle tüm bir toplum sorun yağdırdı mektuplarında. "Bir eli yağda, bir eli balda misali", bir elim dertlerde, bir elim sorunlardaydı. Hepsi içimi sızlatırdı yazılanların. Ama ille de kadınlarınki, ille de gençlerinki.. Sahipsiz ve çaresiz kağıda—kaleme sarılır, yazarlardı. Yüreğim pır—pır ederdi içimde, onları okurken. "Ötekiler" derdim; "gene kıyısından köşesinden tutunacakları zayıf ya da kuvvetli dallar bulabiliyorlar. Kooperatifler, sendikalar, dernekler, birlikler gibi. Ya bu kadınlar kime tutunsun, ya bu gençler kime dayansın? Halâ Osmanlı geleneğinin geçerli olduğu bu toplumda okutulmayan, bilgisiz ve bilinçsiz bırakılan kadınlar —kadın olmanın değil— insan olmanın verdiği hakları kimden ve nasıl alsınlar, nasıl kullansınlar, nasıl bir daha elden kaçırmasınlar? Ya gençler? Gençliğini unutmuş yaşlıların bu unutkanlıkla, gençliğini yaşayamamış yaşlıların bu kıskançlıkla koyduğu yasakların sınırlamaların boğduğu, bunalttığı gençler?"

Hep düşünürüm "acaba gençlerine böylesine düşman gözüyle bakan başka toplumlar da var mıdır?" Diye. Gençlerini bu kadar sahipsiz bırakan, kendi saygısız, kuralsız davranışlarıyla çocuklarına bunca kötü örnek olup, sonra da onları saygısızlıkla suçlayan insanların oluşturduğu toplumlar?

Geçenlerde otobüste ayakta kalmış bir hanımefendi oturulacak yerlerin büyük bir bölümünü doldurmuş gençlerin gözlerine baka—baka, gençlerde eski terbiyenin, eski saygının kalmadığını anlatıp duruyordu yanındakine. İşi bir ara o kadar ileri götürdü ki, oturan gençlerden biri dayanamayıp ön sıralardaki bir hanımı gösterdi. "Bakın" dedi, "o hanım yanında oturan dört—beş yaşlarındaki çocuğunu kaldırıp size yer veriyor mu? Üstelik o çocuğa bilet bile almamıştır. Niçin onu kınamıyorsunuz?" Bir başkası ekledi: "Hiç kuşkum yok, böyle davranan o hanım yeri geldiğinde bizi saygısızlıkla suçlar". O arada bir genç kız arkadaşlarını susturdu. "Bırakın suçlular gibi kendinizi savunmayı. Onların toplumda bize verdikleri kadar yeri biz de otobüslerde onlara veriyoruz."

Tartışma gençler açısından bitmişti ve onlar kendi havalarına dalmışlardı. Ama büyüklerin ileri—geri suçlamaları homurdanmaları daha epeyce sürdü. Gençlere baktım, onları duymuyorlardı bile. Koca—koca adamların kendi çıkarlarını gözeterek koydukları kurallar, koşullar onları hiç ilgilendirmiyor, bağlamıyordu. Dahası, toplumun dışına itildiklerini düşünen bu gençler giderek düşman kesiliyorlardı herşeye.

Peki, toplumumuz acaba gençleri dost mu görüyor? Şimdilerde nedense sesi soluğu pek çıkmayan her yanları bayraklı bir hanım şarkıcı TV ekranında yeşil gözlerini daha yeşillendirip, keskin bakışlarını daha daha keskinleştirerek haykırıp durdu geceler boyu. "DÜŞMANLARIN MERT DEĞİL, HEPSİ DE NAMERT". O böyle haykırırken arkadaki görüntüden kimler geçiyordu bilir misiniz? Ankara'nın kenar—kıyı semtlerinden birindeki liseli gençler.

Çevremde, gezdiğim dolaştığım yerlerde konuştuğum kadınların gençlerin vardıkları ortaklaşa sonuç şu oluyor. "Bu ülkede bu koşulları biz yaratmadık, sorumlusu da biz değiliz."

Evet dostlar, sorun çok dert çok. Vaktiyle bunları sayıp dökmeye konuşan dilim yetmedi. Şimdi de kalem tutan elimin yetmeyeceğini düşündüm ve el uzatacağım konularda önceliği gençlerle kadınlara verdim. Bundan böyle bir zaman onlarla olacağız. Biriyle ya da birçoklarıyla...

Hoşçakalın... •

TOPLUMBİLİMCİNİN GÖZLÜĞÜNDEN ATATÜRK

Doç. Emre Kongar: "Atatürk ve Devrim Kuramları, "İş Bankası Kültür Yayınları, 1981, 350 TL.

TÜRKÇE'deki özleştirme akımının ürettiği terimlerden biri olan devrim yalnız siyasal anlamda düşünüldüğü zaman ihtilal karşılığı, toplumsal, ekonomik ve siyasal bağlamda kullanıldığı zaman da, eski günlerdeki kullanılışı ile inkilap karşılığıdır" .... Emre Kongar, bu nedenle "devrim" kavramını hem ihtilal hem de inkilap kavramlarını içine alabilecek bir biçimde kullanıyor. "Devrim Tarihi" dersi adının "İnkilap Tarihi"-ne çevrildiği günlerde "devrim mi, inkilap mı" tartışmasına ışık tutacak bir yaklaşım bu.

Doçent Emre Kongar daha önce yayınlanan "Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği" kitabında olduğu gibi, "Atatürk ve Devrim Kuramları" adlı kitabında da işe önce kavramları ve kuramları tanıtarak başlıyor. Bu yöntem kuşkusuz okuyucuya okumada ve geliştirilen savları değerlendirmede bir kolaylık sağlıyor.

İş Bankası'nın Atatürk yılı dolayısıyla başlattığı bir dizinin ikinci kitabı, "Atatürk ve Devrim Kuramları". Yazarının da değindiği gibi aslında kitap üç ayrı kitapçıktan oluşuyor. Birinci bölümde, önce devrimin nesnel koşullarını anlamaya yardımcı olacak kavramlar tanıtılıyor, gelişmiş ve gelişmemiş ülkeler açısından ortaya atılan devrim kuramlarının bir değerlendirilmesi yapılıyor.

İkinci bölümde ise bir devrimin öznel koşulları ele alınıyor. Kitabın bu bölümünde bugünkü Türkiye'yi anlamak, varolan kurumların ortaya çıkış koşullarını irdeleyebilmeye yardımcı olacak bilgiler yeralıyor.

Bir devrimin sosyolojik faktörleri nelerdir? Çoğu kez devrimler incelenirken böyle bir toplumsal olgunun bu yanı ihmal edilir. Oysa her devrimin sosyolojik özellikleri, devrimi izleyen orta ve uzun süreli dönemlerde oluşacak olan toplumsal yapının ilk temellerini oluşturur.

Önderlik, örgüt ve ideoloji gelecekte oluşacak olan yeni Türk toplumunun bugünkü tablosunu daha o günden bezemeğe başlayan birçok olguyu bağrında taşımaktadır.

Kongar, Kemal Atatürk'ün eylem süreci içinde en önemli örgüt dönemi olarak Türkiye Büyük Millet Meclisi dönemini görüyor. Bunun birinci nedeni düşmanın bu dönem içinde yenilmiş olmasıdır. İkinci bir önemli neden ise "Mustafa Kemal Paşanın liderliğinin yasal ilkelere oturması, gerekse uygulamada birçok kez kanıtlanması açısından tam anlamıyla meşruluğuna bu dönemde kavuşmuş olmasıdır."

Emre Kongar, Atatürk'ün meşruluk kazanmasıyla TBMM arasındaki bu ilişkiye dikkati çektikten sonra Meclis döneminin "işlevsel bir uzantısı" olarak gördüğü parti dönemini inceliyor.

KURTULUŞTAN CUMHURİYET HALK FIRKASINA

Kitabın bu bölümünde Cumhuriyet Halk Fırkasının kurulması ve Mustafa Kemal'i böyle bir eyleme iten düşünce değerlendiriliyor. Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyet Halk Fırkasını, "artık amacını gerçekleştirmiş olan Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin yerine kurmuştu." Çünkü zaferin kazanılmasından sonra başlayan yeni dönemde de halkın katkısına ve desteğine gerek vardı. Böylece Mustafa Kemal ve arkadaşları savaş döneminde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinden beklediği destek görevleri, savaş sonrasında Cumhuriyet Halk Fırkasından beklemektedir.

Bu nedenle Doçent Kongar, Cumhuriyet Fırkası olarak başlayıp, daha sonra Cumhuriyet Halk Partisi olarak devam edecek olan bu hareketi bir başlangıç olarak değil, Atatürk Devrimleri sürecinde bir aşama olarak değerlendiriyor. Nitekim Atatürk, 1935 yılında yaptığı konuşmasında, "Cumhuriyet Halk Partisinin esas düşünce ve dileği, vatandaşları her türlü ayrılıktan korumak, onları kendileri ve Türk ulusu için faydalı kılmaktır" diyordu.

Doçent Emre Kongar'ın "Atatürk ve Devrim Kuramları" kitabı, bütün bunların yanında Kurtuluş Savaşı ve sonrasının gelişmelerine ışık tutan birçok belgeyi sergiliyor. Genç Türk Cumhuriyetine sosyolojik bir boyuttan yaklaşımı da Atatürk incelemeleri açısından bir yenilik olarak kabul etmek gerekir. Sonuç olarak, "Atatürk ve Devrim Kuramları" Atatürk'ün yüzüncü yılı kutlamalarına önemli ve anlamlı bir katkı. •

"DEVLET BU İŞİ YAPAMIYOR" SLOGANI

ERTUĞRUL ÖZKÖK

• Televizyon programlarının son bir kaç yıldaki insanı çatlatan düzeysizliği, şimdi aynı sloganları yine daha duyulur hale getirdi: "devlet bu işi yapamıyor", Kuşkusuz bu sloganın doğal sonucu da "öyleyse bırakın bunu özel girişim yapsın".

TELSİZ haberleşmesini düzenleyen yeni bir yasanın Milli Güvenlik Konseyinin önüne geldiği geçen hafta TRT' de tantanalı bir biçimde yeni yayın döneminin başladığını ilan ediyordu. Bu dönemin ilk sınavı da Cumartesi akşamı "Curcuna" adlı bir eğlence programı ile verildi.

Mizah, yaratıcılığın en önemli göstergelerinden birisidir. Türk toplumu, günlük yaşamın sıkıntılarını bile gerektiğinde mizaha dönüştürmeyi, yaşamının bir parçası yapabilmeği başarmış toplumlardan birisidir. Bir sanatın başarısı ise, "günlük yaşamın mizaha dönüşen bu görünümünü ürünlerine aktarması ölçüsüne" vurulur. Aziz Nesin, Muzaffer İzgü ve saymakla bitmeyecek yazın ustası, bu toplumsal yergiyi unutulmaz bir biçimde toplumun kafasına kazıyabilmiş bir geleneğin temsilcileridir.

Türk yazını bu iyi bir biçimde gerçekleştirebilirken, televizyon bir "laübalilik curcunası" içinde insanı sinirden çatlatan programlarına devam ediyor. Curcuna ile başlayan bu dönemin geçen döneme göre daha iyi olmasını beklemek için hiç bir somut nedenin bulunmadığını şimdiden söylemek abartma olmayacaktır.

Görünen odur ki, televizyon geçen yılın lokomotif dizilerini bu yıl da "arsenalinin temel taşları" olarak kullanacak. Geçen yaz boyunca insanı sinirden çatlatan güldürü anlayışına sığınmış zavallı eğlence programları da sürecek. Bunun yanında bir kaç kutlama programı ile yerli yapımlar da bağlanacak.

Kısaca Türk televizyonu, üzerine yazı yazmağa bile değmeyecek bir sıradanlığa ve tekdüzeliğe indirgenmiştir. Geçtiğimiz kış ve yaz dönemleri, insanlarımıza artık televizyonun kapanma düğmesinin yerini öğretebilmeyi başarmıştır.

SAVAŞ ÖNCESİ SESSİZLİĞİ

Ancak bütün bunlar, radyo ve televizyon gibi araçlar konusunda patlamağa hazır bir tartışmanın savaş öncesi sessizliğini anımsatıyor insana. Özellikle hazırlanan yeni Telsiz Yasasının radyo yayıncılığı konusunda kamusal tekeli kaldırabilecek bir biçimde yorumlanma olasılığı, iletişimin bu "münbit" alanına yeni tohumların atılabileceği izlenimini doğuruyor.

"Devlet bu işi yapamıyor". Türkiye bu sloganı ilk kez, 1960'lı yıllarda kalitesiz tekel biralarını alabilmek için bakkallar önünde sıralara giren insanların ağzından duydu. Bu yakınmalar, iki yabancı biranın özel girişimce üretilmeğe başlaması ile son buldu. Aynı senaryo daha sonraları sigara için yinelendi ve o da sigara üretimini devlet tekelinden alan bir yasanın hazırlanma aşamasında.

Televizyon programının son bir kaç yıldaki insanı çatlatan düzeysizliği, şimdi aynı sloganları yine daha duyulur hale getirdi: "devlet bu işi yapamıyor". Kuşkusuz bu sloganın doğal sonucu da, "öyleyse bırakın bunu özel girişim yapsın."

Türkiye'de iki yıla yakın bir zamandan beri yürütülmekte olan sıkı para politikasının kamusal nitelikli kuruluşlara karşı açtığı "cihat" tan TRT' de payına düşeni alıyor. TRT'nin üretiminde biraz da kasıtlı gibi görünen düzey düşüklüğü bahane edilerek büyük bir kampanya açılırken, öte yandan da bunun yerine önerilecek sistemin ne olabileceği kulaklara fısıldanıyor.

Televizyon reklamlarının parasal boyutları ve bir çok insanın evine kadar getirilebilecek bir eğlence aracı için küçümsenmeyecek bir harcama yapmağa hazır olması, bu alanı yatırımcılar için ilginç bir hale getirmektedir. Ancak Devlet, radyo televizyon gibi kamusal nitelikli bir iletişim aracındaki tekelinden bira ya da sigara kadar kolayca vazgeçebilir mi?

Şurası açık ki, geleceğin kültür ve eğitim politikası, hattâ demokrasi anlayışının niteliği bu soruyla çok yakından ilgili. Devletin bu konuda üzerine düşeni en iyi biçimde yapması, eğitim ve kültür konusunda vazgeçilmez görevini yerine getirmesi Türk toplumunun çıkarınadır. Daha şimdiden video klüpler, çevre ülkelerdeki yayınlar ve evlere döşenen kablo televizyonları ile zayıflatılmak istenen devlet tekeli, gelecekte de satelitler aracılığıyla sanayileşmiş bir kaç ülke televizyonunun saldırısına uğrayacaktır.

TRT'nin en büyük görevlerinden birisi Türkiye'nin ulusal kimliğini korumasına katkıda bulunmaktır. Bu da en iyi biçimde, çağın gereklerine uygun bir yayıncılıkla sağlanabilir. •

GÖRÜNTÜ

"BARIŞ"

AHMET KAHRAMAN

LUSU Hükümeti, her düzeyde yerleşik bir kadroyla göreve başladı. O kadro, "**uzaklaştırılmış**" bir siyasal iktidarın, belli yapısı, dünya görüşü, doğrultusu ve "**yan destekleri**"ne uygun biçimde oluşmuştur. Devletin bürokratik dinamiğini somut laştıranlar, "**kardeşçe bir arada**" çalışıp, aralarında dünya görüşü de dahil, uyum sağlasınlar diye odacıdan tepeye varan bir değişikliğin yerini sandalyasını dolduranlardı.

"**Hazır**" bulunan bu bürokratik kadrolara ilişilmedi. Tepedeki birkaç küçük değişiklikle gelinmektedir, geçmişten bugüne...

Buna kimsenin bir diyeceği yok, olmadı da. Sonuçta herşey bir "**tercih**" sorunuydu. Yakın uyumlu bulunan kişilerin, yapıların görevde tutulması olayıydı bu... O nedenle, "**uzaklaştırılmışların uzantısı yerinde ne arıyor?**" diyen olmadı.

* * *

Hükümet üyeleri arasında da özel sektörden gelmeler vardı: Şahap Kocatopçu, Serbülent Bingöl gibi sanayiciler ve Turgut Özal gibi örnekler. ... Turgut Özal özel sektörün en üst kuruluşunun yöneticiliğinden geliyordu. Sağcı bazı partilerle ilişkileri, adaylıkları da biliniyordu. Ama kimse, "**özel sektöre bu ağırlık neden?**" diye sormadı. "**Bir tarafa ağırlık vermek doğru olmaz**" diye yazan ve konuşan çıkmadı. Yeni hükümet kendi dokusunu oluşturmada tercihini yapmada özgürdü.

Ticaret Bakanı Kemal Cantürk, "**Tercüman**" gazetesinin yazarıydı. Kültür Bakanı Cihat Baban da yine sağın militan gazetelerinden **Son Havadis**'in başyazarı... "**Bu iki gazetenin yazarı hükümete neden alındı?**" diye sorulmadı. "**Tercih bu**" denildi. Doğal karşılandı. Çünkü kadroların ve su başlarındakilerin uyum içinde olmaları gerekirdi. Fakat, Ulusu Hükümetinden önce, "**uyum içinde ve kardeşçe**" çalışacak kadroları oluşturma çabası uğruna, sayısız devlet görevlisi memur işinden edilmişti. Tutumları, sorunlara bakış açıları, çözüm önerileri nedeniyle "**sevimsiz**" görülen yöneticiler, yüksek memurlar savrulan harman gibi dağıtılmıştı. Görevliler istifa zorunda kalsınlar diye, Yozgat'a, Erzurum, Elâzığ ve benzeri "**kasırgalı**" kentlere, "**kurtarılmış yörelere**" gönderilmişlerdi. Can güvenliği, yani yaşama sorunuyla karşı karşıya kalanlar, istifa edip yıllardır emek verdikleri memuriyete "**veda**" ettiler. Böylece yeni kadroların oluşması sağlanmıştı. Aileler parçalandı bu dönemde eşler ayrı ayrı kentlere, kasabalara gönderildi. Müsteşarlar Genel Müdürler, yersiz, sandalyasız "**müşavir**" yapıldı. Belli bir görüşün egemenliği için odacı temizliğine dek inildi.

Bir bakıma bu "**temizlik harekatını**" başlatıp sürdürenler Ulusu Hükümetinin devraldığı "**üst bürokrasi**" ydi.

* * *

Aynı bürokrasi, Başbakan Ulusu'nun, "**müşavirlerden yararlanılması**" yolundaki genelgesi üzerine, yeniden harekete geçti. Geçmişin sandalyasızlaştırılmış yönetici kadroları bir kez daha "**yele tutulup savrulmaya**" başladılar. Örneğin bir müsteşar, şube müdürlüğünde "**danışmanlığa**" atanabildi. Genel müdür, daire başkanı oldu. Başkaları Anadolu'nun şurasına, burasına sıradan memur olarak gönderildi. Üst düzeyde yöneticiyken, şantiye mühendisi yapıldı.

"**Müşavirlerden yararlanıyordu**", görünüşte. Ama ne yararlanma? Belki başbakanın, ilgili bakanların da olanlardan haberi yoktu. Çünkü Başbakan, konuşma ve demeçlerinde "**barış**"tan söz ediyor. Kuşkusuz tarihi akış içinde, barış olgusunun değişik tanımları teori ve uygulamaları vardır. Ama başbakanın anlatmak istediği içeriğiyle de barış olgusuna baktığımız zaman, uygulamaların çelişkisini, en kristalize biçimi ve berraklığıyla görebiliriz. Çünkü, ezme, cezalandırma izlenimi yaratacak, çağrıştıracak yaklaşımla barışın kurulduğu görülmemiştir. Çekilen "**eziyetler**" iz bırakmaktadır. Bir nakil ya da görevlendirme kişiyle, ailesi için "**işkence**" olgusu olarak değerlendirilirse, bu barış için sürekli kanayan bir yara olur.

Kültür ve sanat iletişimi konusunda uzmanlaşmış, örneğin bir TRT çalışanı Sular İdaresine naklediliyorsa yararlanma değildir bu. Bir dönemde bakandan sonra ikinci yetkili kişi olan müsteşar, "**rütbe tenziliyle**" görevlendiriliyorsa eğer, bu da yararlanma değildir. Yetkililerin anladıkları anlamdaki barış çabalarına indirilmiş hançer olur.

Nitekim Turizm ve Tanıtma Bakanlığında, Köyişleri ve öteki bakanlıklarla bağlı kuruluşlarındaki eski yöneticileri "**cezalandırıldık**" diye niteledikleri uygulamalar olmuştur.

Geçmişte dünya görüşü farklılığı nedeniyle hakları ellerinden alınan, eşlerinden, çocuklarından uzaklaştırılarak nakledilen, istifa etmek zorunda bırakılan öğretmenlerin durumu düzeltilmemiştir. O öğretmenlerden bazıları, geçmişte şu ya da bu "**etkin**" kişinin çocuğuna dolgun not vermediği, etkin eşrafın, partilinin görüşü doğrultusunda hareket etmeme gibi gerçek neden ve yapay bir suçlamayla "**sakıncalı**" damgası yeyip nakledilmiş, görevden alınmış, işden el çektirilmiş olamaz mı?

Geçmişteki nakilleri, atama ve görevden almaları planlayan, uygulayan "**devralınmış kadrolar**" görev başındadır. Ama bunca işlem yapılmışken bile "**iç barıştan**" söz edildiğine göre, biraz özenli davranmak gerekmez mi?

Bir dönemin yöneticileri eğer "**cezalandırılma**" kanısına kapılırsa, uygulamaları "**işkence**" , istifaya zorlamanın alışılmış yöntemi diye nitelerse, gelecekte güçlük çekilecektir.

* * *

Ayrıca bazı çevreler "**halâ kalıntıları var**" diye, hergün yeni yeni "**ihbar**" çağrıları yapmaktadırlar. "**Konut yasası önünde bozguna uğrayan arsa istifcileri**"yle, sözcüleri "**ilkel kalemler**", küfür edebiyatıyla sarıp sarmaladıkları muhbirliklerini sürdürmektedirler. Bürokraside yeni yeni hedefler göstermektedirler.

"**—Bunlar değişmediği sürece işler düzelmez!...**"

"**Düzelmez**" denilen sorun, aslında bu kişilerin, çıkarıdır. İlkel kalemler, o çevrelerin avukatlığı işleviyle, "**bürokrat avında**" yol göstericilik yapmaktadırlar.

Sanki Holdingleri "**konkordato**" ya oturtan, daha şimdiden bazı özel banka yöneticilerinin, kapalı kapılar ardında "**batıyoruz**" diye dövünmelerine neden olan memurlar, öğretmen ve teknik adamlarıymış gibi, ilkelliğin simgesi öc alma duygularını bilemektedirler. İyi ama "**iflaslar**" zinciri erken uç verdiyse, suç onların mı? ●

* * *

Not: Sayın "Z.D." ile öteki dost okurlarım. Dileklerinizi için yürekten teşekkürler sözünü ettiğiniz konularda en az sizler kadar duyarlıyız. Elbette zamanı gelince... Yürekten dostlukla...

A.K.

CUNTA VE EKONOMİK MUCİZE

HALUK GERGER

Cuntanın Başkanı Augusto PINOCHET

11 EYLÜL darbesinden sonra Şili'de tam bir kitle kıyımı başlatıldı. Şili halkı, darbeyi izleyen beş-on gün içinde başta Salvador Allende olmak üzere, en değerli evlatlarını yitirdi; onbinlerce insan katledildi. Bunların binlercesi işkenceyle öldürüldü. Örneğin, Şili emekçilerinin yaşamlarını türküleştiren Victor Jara'nın parmakları, gitarını bir daha çalamasın diye kırıldı. Santiago stadyumundaki tutuklulara, bu kez, gür sesiyle türkülerini okuyunca, makinalı tüfekle öldürdüler Jara'yı. Ve işçiler, köylüler, aydınlar, sanatçılar, onbinlerce Şili'li benzer koşullarda can verdi. Darbeden dört gün sonra da, silahlı askerlerle çevrili evinde hasta yatan büyük ozan Pablo Neruda'nın da yüreği dayanamadı, ve o da, Şili'nin yitirdiği evlatlarıyla "güneşin sofrasında" buluştu.

Şili'deki korkunç kıyım ve baskı bugün de sürüyor. Uluslararası Af Örgütünün 9 Eylül 1981 tarihli raporunda, Şili'de "işkence hala resmi politikanın sistematik bir parçası görünümündedir" denilmektedir. Rapor şöyle devam ediyor:

"Mahkumlar suya batırıldıktan ve metal karyola başlarına bağlandıktan sonra vücutlarının en hassas yerlerine elektrik şoku verilmektedir."

Siyasal baskılar da tüm yoğunluğuyla sürmektedir. Yalnızca 1980 yılında, yani darbeden yedi yıl sonra bile, 2700 kişi siyasal nedenlerle tutuklanmıştır.

EKONOMİDE İSTİKRAR POLİTİKASI[1]

Darbeyle birlikte Cunta, Şili'de yeni bir ekonomik modeli uygulamaya koydu. Ekonomi tümüyle özel sektöre devredilirken, Şikago Üniversitesi mezunu Friedmancı teknokratlar kilit görevlere getirildiler. Milton Friedman'ın bizzat kendisi Şili'ye davet edildi ve tüm ülke onun ekonomik kuramını uygulaması için bir laboratuvar haline getirildi.

Cunta, ilk iş olarak devleti devreden çıkardı ve "Şili Hükümetinin İlkeleri Bildirgesi"nde politikasını şöyle açıkladı:

"Devlet yalnızca aracı ve özel kuruluşlarca yerine getirilemeyen işleri yapmalıdır."

Cunta, Şikago modelinin gereği olarak, ilk elde şu önlemleri aldı:

- Kamuya ait işletmeler, bankalar ve öteki mali kuruluşlar özel sektöre devredildi;
- Madenler yerli ve yabancı özel şirketlere verildi;
- Toprak reformu çalışmaları durduruldu;
- Fiyatlar pazar ekonomisinin işleyişine bırakıldı ve tüketim maddelerinin fiyatları üzerindeki devlet denetimi kaldırıldı;
- Yeni kur politikasıyla önce büyük oranda devalüasyon yapıldı. Bunu periyodik "ayarlamalar" izledi,
- Ticaretteki kısıtlamalar kaldırıldı, ithalat iyice serbest bırakıldı,
- Yabancı sermaye teşvik edilerek, kârların dışarıya transferleri kolaylaştırıldı,
- Sıkı para politikası uygulamaya konuldu, faizler serbest bırakıldı;
- Kamu sektöründe işe alma kısıtlandı;
- Kamu kuruluşlarına fiyatlarını istedikleri gibi saptama yetkisi verildi;
- Enflasyonu önleme gerekçesiyle, ücret ve maaşlar donduruldu.

EKONOMİK MUCİZE

Şikago Modelinin "serbest rekabet" ve "piyasa ekonomisi" kavramları uyarınca yeniden biçimlendirilen Şili ekonomisindeki gelişmeler bazı çevrelerde "büyük bir başarı" olarak değerlendirilmekte. Örneğin, Şikago Modelinin savunucularından Amerika'lı profesör Arnold Harberger, CIA tarafından beslendiği kanıtlanmış bulunan Şili'nin "milliyetçi" gazetesi El Mercurio'ya verdiği demeçte şöyle diyor:

"Şili'nin bu kadar kısa sürede, küçük bir bedelle, büyük bir ekonomik bunalımı aşabilmiş olmasına gerçekten çok şaşırdım."

Profesör'e göre "bir mucize" Cuntanın ekonomi politikasının sonuçları. Özellikle ABD'deki birçok gazete ve dergi de Şili ekonomisinin "başarılarını" anlata anlata bitiremiyorlar, Cuntanın ekonomi politikası karşısında duydukları hayranlığı yazıp duruyorlar.

Gerçekten de Şili'de bugün her çeşit mal bolca bulunabilmektedir. Gerçi toplumun büyük bir bölümünün bunları satın alacak gücü yok ama olsun "mal bolluğu mucizesi" gerçekleşti Şili'de. Şili'de enflasyonla mücadele de ilginç sonuçlar verdi ve enflasyon büyük ölçüde durdu. 1973'de yüzde 508, 1976'da yüzde 215, 1977'de yüzde 156 artan fiyatlar daha sonra 1978'de yüzde 80, 1979'da yüzde 60 arttı. 1980'deki enflasyon ise yalnızca yüzde 40 oldu. Doğal olarak, inanılmaz bir düzeye yükseltilen fiyatlar artık pek artmıyor. Bunun adı da Şili'de "enflasyonun durması". Gerçekten mucize!

PİYASA EKONOMİSİ

Şili'deki Friedman deneyi başka mucizeleri de beraberinde getirdi.

Örneğin, ekmeğin fiyatı 1973 yılında dört, 1974'de de onbir kat arttırıldı. (Bugünlerde pek tüketilmediği için fiyatı herhalde artık artmıyordur ve enflasyon durmuştur). Şili parasının değeri sürekli olarak düşürüldü. Şili emekçilerinin toplam satım alma gücü, 1968-69 dönemine göre yüzde 65 oranında düştü. Örneğin, Mart 1974 fiyatlarına göre, asgari ücret, 1968-69 yılındakinin ancak yüzde 30'unu karşılayabiliyordu.

Kitlelerin satın alma gücünün azalmasıyla satışları düşen, sıkı para politikası ve yüksek faiz oranları sonucu yeni yatırımlar yapamayan orta ve küçük boy sanayiciler iflas etti, tekelleşme doruk noktasına ulaştı. Banka, banker iflasları oldu. Yalnız işçi ve köylüler değil, orta sınıflar da hızla yoksulluğa itildi. Kentlerde çalışan işçiler, köylere geri göçe zorlandı.

Açlık, sefalet, beslenme yetersizliği, işsizlik gibi ekonomik "mucizeler" yanında yoksulluktan kaynaklanan fuhuş, rüşvet gibi toplumsal afetler de tüm ülkeyi sardı.

Tüm bunlara karşılık, yine de, Şili ekonomisi "istikrar" kazandı. Bugün Şili nüfusunun yüzde 5'ini oluşturan bir mutlu azınlığı ülkenin toplam gelirinin yüzde 50'sine sahiptir ve istikrar, huzur, güven içinde gününü gün etmektedir. Friedman Modeli, Şili'de, gerçekten istediklerini gerçekleştirmiş ve başarıya ulaşmıştır. •

1 *Yazdıklarımızın her satırını kanıtlayan yüzlerce yazı arasında iki tanesini örnek olarak ilgilenenler için belirtiyorum: M. Chossudovsky, "Chicago Economics, Chliean Style",* Monthly Review. *v. 26, Nisan 1975.*
J.R. Ramos, "Stabilization Policy In Post 1973 Chili", Journal of Development Economics, 7, *1980.*

(Bitti)

KİRALIK TESİSLER

RIZA SÜMER

SPORUMUZUN en temel sorunlarından biri kuşkusuz tesis sorunudur. Hem yapımı hem kullanımı açısından başarılı olamadığımız ortada.

Bugün ülkemizde okul salonları, kamu kuruluşlarının tesisleri gençliğe ve amatör spora kapalı. Bazı spor salonları depo olarak kullanılıyor. Bazı bina, lokal ve stadlar ise komik denecek fiyatlarla kişilere, kuruluşlara kiraya verilmiş durumda. Çok ilgi çekici ve ibret verici olacağına inandığımız örnekleri söyle sıralayabiliriz.

Ankara Eskrim Tesisleri yıllığı 12 liradan kiraya verilmiş. Kira süresi bittikçe uzatılıyor.

Balıkesir'de bir bina yıllığı 1000 liradan Manyas Gençlik Kulübü'ne, Bursa'da iki lokalden biri Bursaspor, diğeri Uludağspor'a ücretsiz ve süresiz, İskenderun kayıkhanesi yıllığı 2000 liradan 10 yıllığına Demir Çelik Sanayii işçilerine 1967 yılında kiralanmış.

İçel'de, Akdeniz Plaj ve kayıkhanesi yıllığı 600 liradan 20 yıl süreli Mobil Oil TAŞ'ne kiraya verilmiş.

İstanbul'da ise bazı lokaller süresiz ve ücretsiz değişik spor kulüplerine verilmiş. Ali Sami Yen stadı 1962 yılında yıllığı 12 liradan 30 yıllık bir süre için Galatasaray'a, Fenerbahçe stadı ise inşaatının bitiminde geçerli olmak kaydıyla yıllığı 15 liradan 70 yıl süre ile Fenerbahçe'ye verilmiş.

İzmir'de de durum farklı değil. Kayıkhane 1967'de yıllığı 120 liradan 10 süre ile Karşıyaka Spor Kulübüne, Alsancak Deniz Lokali 1955 yılında 60 liradan 20 yıl için Altay kulübü'ne, Alsancak lokal ve kulüp binası 1963 yılında 15 yıl süre ile 12 liradan yine Altay Kulübü'ne, Kültürpark tenis tesisleri 15 yıl süre ile ücretsiz olarak Tenis kulübüne ve Kayıkhane ile lokal ise 1967 yılında 32 yıl bedelsiz olarak Göztepe Kulübü'ne verilmiş.

Bu işlemlere imza atanlar geriye çok kötü bir enkaz bıraktıklarının farkındalar mı acaba? Bu enkaz üzerine gelen Beden Terbiyesi Genel Müdürü çok yönlü uğraşıları sonucu ancak bu tesislerden bir ikisini kurtarabildi. Örneğin, bir zamanlar aşırı sağcıların barınağı haline gelen İskenderun Kayıkhanesi'nin boşaltılması için açılan davayı Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü kazandı. İçel'de ise Mobil Oil'e kiralanan Akdeniz Plaj ve kayıkhanesi'nin tahliye davası ise şürüyor. Bu açık gerçekler devletin elinin kolunun bir zamanlar hem de devlet içinde bulunanlar tarafından nasıl bağlandığını gösteriyor. Ve yine yıllardır bir avuç kıyı azınlığınca kayıkhane ve lokallerin nasıl kullanıldığı gözler önüne seriliyor.

İki şeyi biribirinden ayırmak gerekir. Amatör dallarda uğraş veren spor kulüplerine, devletin o bölgelerdeki lokallerini, tesislerini açmak, gayelerine uygun kullanımlarını sağlamak elbette doğru bir davranış. Ancak, tesisleri halka açıyoruz aldatmacası içinde eş dost çocuklarına spor yaptırmak, akşamları oyun! oynamak, iki tek atmak için tesisleri kiraya verenleri ve hele bunların birçoğunun dosyalarını bile koruyamamayı doğru saymak olanaksız.

Yıllar öncesinin işlemleri, bugünde tüm çirkinliğiyle karşımızda duruyor. Bugünün yönetimi bunlar karşısında nasıl tutum alır, bunları nasıl kurtarır merak edilen bu.

Biliyoruz ki, geleceğe hiç kimse, hiçbir yöntemle ambargo koyamaz. Gelecek halkını, sporcusunu sevenlerin, yani gerçeğin olacaktır. Bu anlayışla gelecek kurulurken, gelecek yaklaşırken geçmişin çirkin uygulamalarının tekrar tekrar anımsanmasında yarar olduğuna inanıyoruz. Böylelikle, kökleri, gövdesi ve gür olmayan filizi ile yanlış dikilmiş spor ağacımızda, amatör kulüplerimizin kendi semtlerinde birer gençlik merkezi olan, olması gereken lokallere ve spor tesislerine kavuşmaları sağlanabilir. •